

Research Article/Araştırma Makalesi

Cognitive Structures of 5th Grade Students towards the Concept of Social Media: An Example of its Relationship with the Social Studies Course Curriculum

Feyza ZEYTİNLİ *¹ Gülay EKİCİ ²

¹ Gazi University, Faculty of Education, Ankara, Turkey, fzeytinli550626@gmail.com

² Gazi University, Faculty of Education, Ankara, Turkey, gulayekici@yahoo.com

* Corresponding Author: fzeytinli550626@gmail.com

Article Info

Received: 12 December 2022

Accepted: 13 March 2023

Keywords: Social studies course, social media, cognitive structure, metaphor

 10.18009/jcer.1217654

Publication Language: Turkish

Abstract

In this research, it is aimed to examine the cognitive structures of 5th grade students regarding the concept of social media within the scope of Social Studies course through metaphors. In the study, phenomenology and case study design within the framework of qualitative research model; Content analysis method was used to interpret the collected data. The metaphors created by the students in the data collection form were grouped under 12 conceptual categories. It is seen that the students concentrate on the categories of "with features of use and provide information" related to the concept, they have misconceptions and they successfully express their cognitive structures. It is seen that the achievements and skills in the Social Studies course curriculum are also included in the metaphors that the students created for this concept.

To cite this article: Zeytinli, F., & Ekici, G. (2023). 5. sınıf öğrencilerinin sosyal medya kavramına yönelik bilişsel yapıları: Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile ilişkisi örneği. *Journal of Computer and Education Research*, 11 (21), 297-334. <https://doi.org/10.18009/jcer.1217654>

5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Medya Kavramına Yönelik Bilişsel Yapıları: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile İlişkisi Örneği

Makale Bilgisi

Geliş: 12 Aralık 2022

Kabul: 13 Mart 2023

Anahtar kelimeler: Sosyal bilgiler dersi, sosyal medya, bilişsel yapı, metafor

 10.18009/jcer.1217654

Yayın Dili: Türkçe

Öz

Bu araştırmada, 5.sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi kapsamında sosyal medya kavramına yönelik bilişsel yapılarının metaforlar aracılığıyla incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma modeli çerçevesinde olgu bilim ve durum çalışması deseni; toplanan verilerin yorumlanmasında içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama formunda öğrencilerin oluşturduğu metaforlar 12 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Öğrencilerin kavram ile ilgili "kullanım özellikleri olan ve bilgi edinmeyi sağlayan" kategorilerinde yoğunlaştıkları, kavram yanlışlarına sahip oldukları ve bilişsel yapılarını başarılı şekilde dile getirdikleri görülmektedir. Öğrencilerin bu kavrama yönelik oluşturdukları metaforlarında Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki kazanım ve becerilerin de yer aldığı görülmektedir.

Summary

Cognitive Structures of 5th Grade Students towards the Concept of Social Media: An Example of its Relationship with the Social Studies Course Curriculum

Feyza ZEYTİNLİ *¹ Gülay EKİCİ ²

¹ Gazi University, Faculty of Education, Ankara, Turkey, fzeytinli550626@gmail.com

² Gazi University, Faculty of Education, Ankara, Turkey, gulayekici@yahoo.com

* Corresponding Author: fzeytinli550626@gmail.com

Introduction

Today, while rapid and dizzying technological developments are experienced in almost every subject, it is seen that the importance of education services has increased with these developments. It is important for individuals to acquire skills such as being aware of changes, following and using technology. From this point of view, education has a great responsibility so that individuals can acquire skills (Fourie & Schlebusch, 2022; Öztürk, 2001). In order to achieve the specific goals adopted by the schools, teaching methods and techniques; curricula of schools should be related to the society (Gutek, 2011). Social Studies Curriculum; in the learning area of "Science, Technology and Society", which is one of the learning areas that includes acquisition, learning area, skill and concept elements (Yalar, 2010) to know that innovative, critical and scientific thinking forms the basis of developments in science and technology; they are expected to gain the ability to use technology to access information. Tools known as virtual network applications (social media) where social communication is established Instagram, Facebook, Snapchat, LinkedIn, WhatsApp are now frequently used by people today (Erol & Hassan, 2014). A lot of information about the concept of social media is included in the 2018 Social Studies Textbook prepared for the Social Studies Curriculum and in the course curriculum. Considering that the age of internet use is decreasing day by day and children frequently use social networks, it is necessary to consider the positive and negative effects of social media on children (Arslan, 2020; O'Keeffe & Pearson, 2011). In this study, it was aimed to determine the cognitive structures of the students who took the 5th grade Social Studies course for the

concept of social media, which causes much harm when not used consciously, as well as beneficial when used consciously.

Method

In this study; qualitative research model was used to provide in-depth explanations to the subjects and to obtain a more comprehensive situation (Creswell, 2013). In addition, case study and phenomenology design were used as qualitative research models. The study group consists of 403 students studying in the 5th grade. In the research, criterion sampling method, one of the purposive sampling techniques within the tradition of qualitative research, was used. As in all metaphor analysis studies, the data in this study were obtained in a semi-structured form. It is tried to establish a metaphorical relationship with the open-ended question sentence formed in the form of ".....is like, because" of participant views on concepts and phenomena. Before starting the analysis of the data, it was checked whether the students were able to express their views correctly and effectively on the data collection papers. In this study, the data collection papers were numbered from 1 to 403; content analysis was used, which required a detailed analysis of the collected data and provided the identification of unspecified themes and categories. In this study, besides considering the relevant literature, the content analysis stages used by Ekici (2016a,b) in their studies were used. The reliability of the data analysis of the research was calculated with the formula introduced to the literature by Miles and Huberman (1994). In this study, the mean reliability value among the coders was calculated as 95% for metaphors.

Results

It has been determined that 5th grade students have created 260 different metaphors, 882 in total, for the concept of social media. When the frequency distributions of the created metaphors are examined; the most frequently repeated metaphor was "book" (f=68), and the second was "teacher" (f=57), followed by "friend" (f=39) and "school". (f=29) metaphors follow. It has been determined that the metaphor of "book", which has the highest frequency (f=68), sees social media as the metaphor with which they have the most contact for 5th grade students. In addition to these, it is seen that there are also entertainment tools such as "Cem Yılmaz", "PUBG", "Minecraft", "core" and "gum", albeit in limited numbers. In addition, looking at the results of the research; the fact that a large number of metaphors have been obtained and the emergence of many metaphors with a frequency of "2" and "1"

shows that students have the ability to create metaphors and that they also have rich knowledge in their mental structures.

A total of 882 metaphors created by 5th grade students for the concept of social media were grouped under 12 conceptual categories. The categories were developed by taking into account the "Because..." part, which explains the reason for the metaphor created by the 5th grade students for the concept of social media. These categories are starting from the highest frequency; "with features of use", "providing to acquire knowledge", "containing content", "causing addiction", "influencing course learning", "containing emotional expressions", "having an impact on communication", "shopping", "containing security threats", "beneficial and harmful", "having devices and concepts" and "having tools and applications" are listed.

Discussion and Conclusion

In the research, it can be thought that 5th grade students write social media as a tool they use to get information, easily obtain and frequently use social media by comparing social media to the concept of "book". In addition, the fact that a large number of (227) metaphors with $f=2$ and $f=1$ frequency values were created according to the results obtained in the study shows that students' metaphor formation skills have developed and their cognitive structures are rich. When the Social Studies Curriculum is examined, many relationships have been determined between the metaphors for the concept of social media created by the students and the acquisitions and skills of the learning field of "Science, Technology and Society". In this case, it can be said that students learned a lot of information about the concept of social media from the Social Studies Curriculum and Social Studies textbook. The fact that students included issues such as physical and mental problems that may occur when social media is used frequently, and the necessity of family control, which are not included in the Social Studies Curriculum, shows that they can access the richness of their cognitive structures belonging to the concept of social media from their own lives. It can be said that the lack of information on the definition and applications of the concept of social media in the Social Studies Curriculum and Social Studies textbook causes students to have misconceptions about the concept of social media.

Giriş

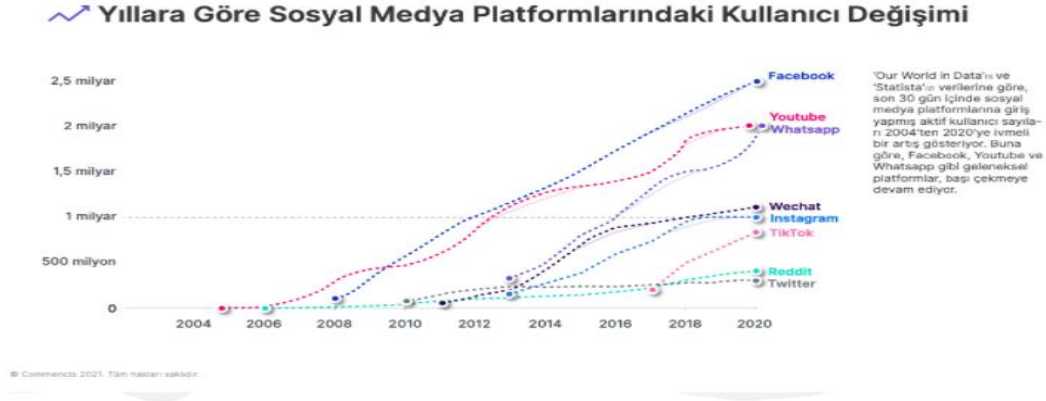
Günümüz dünyasında hızlı ve baş döndürücü gelişmeler hemen hemen her konuda yaşanırken bu gelişmelerle paralel olarak eğitim-öğretim hizmetlerinin öneminin de arttığı görülmektedir. Bireylerin değişimlerden haberdar olma, değişimi yaşantılarına dönüştürme, teknolojiyi takip etme ve kullanma gibi becerileri kazanması önem kazanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bireylerin beceri kazanabilmesi için eğitime büyük sorumluluk düşmektedir (Fourie & Schlebusch, 2022; Öztürk, 2001). Okulların benimsemiş olduğu belirli hedeflerin başarıyla neticelenebilmesi için öğretim yöntem ve tekniklerinin; okullara ait ders programlarının toplum açısından uygun ve onunla ilişkili olması gerekmektedir (Guttek, 2011). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı; kazanım, öğrenme alanı, beceri, kavram ve değer öğretimi gibi öğeleri içerisinde barındırırken (Yalar, 2010) programda yer alan öğrenme alanlarından biri olan “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında öğrencilerden; yenilikçi, eleştirel ve bilimsel düşüncenin bilim ve teknolojiye gelişmelerin esasını oluşturduğunu bilmeleri; bilgiye ulaşmada teknolojiyi kullanma becerisi edinmeleri beklenmektedir. Bunun yanı sıra Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan Sosyal bilgiler dersi öğretim programında (MEB, 2018); bireyin sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgulama, sanal ortamı güvenli kullanmaya özen gösterme, teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışma, medya okuryazarlığı, online alışveriş, güvenli internet kullanımı ve kimlik hırsızlığı gibi konular da yer almaktadır.

Şekil 1. Günümüzde kullanılan sosyal medya siteleri (Sosyal Medya Siteleri, 2021 esas alınarak hazırlanmıştır.)

Şekil 1’de görüldüğü üzere internette çok hızlı bir büyüme gerçekleştiren sosyal ağ uygulamaları Facebook, Instagram, Youtube, LinkedIn, Wikipedia, Twitter gibi insanlar tarafından kullanılan sosyal iletişimin kurulduğu ortamlardır (Erol & Hassan, 2014).

Commencis 2021 Sosyal Medya Raporu'na ait farklı araştırmalardan edinilen veriler, sosyal medyanın geniş perspektifte değerlendirilmesine fayda sağlamaktadır. Bu raporda yer alan bilgede, "We Are Social and Hootsuite" Ocak 2021 verilerine göre dünyada 4,66 milyar internet kullanıcısı ve 4,2 milyar sosyal medya kullanıcısının mevcut olduğu belirtilmiştir (Webrazzi, 2021). Bu artışla ilgili veriler Şekil 2'de verilmiştir:

Şekil 2. Yıllara göre sosyal medya platformlarındaki kullanıcı değişimi. (Webrazzi, 2021 esas alınarak hazırlanmıştır.)

Şekil 2'de görüldüğü üzere, raporda Facebook, Youtube ve Whatsapp gibi geleneksel platformların en sık kullanılan uygulamalar olduğu görülmekle birlikte pandemi döneminde internet kullanıcıları salgın sırasında sosyal medya kullanımlarını %72 artırmış bulunmaktadır (Webrazzi, 2021).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı öğrenme alanlarından biri ve bu araştırmaya da konu olan "Bilim, Teknoloji ve Toplum" (BTT) öğrenme alanında, bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmelerin insan ve toplum üzerine olan etkileri dikkate alınmaktadır. 2018 SBDÖP, BTT öğrenme alanının 5. sınıf düzeyi kazanımları ve bu kazanımların açıklamaları ise Tablo 1'de gösterilmiştir (MEB, 2018):

Tablo 1. SBDÖP, BTT öğrenme alanının 5. sınıf düzeyi kazanımları

SINIF	KAZANIMLAR
5.SINIF	SB.5.4.1. Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.
	SB.5.4.2. Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular. Medya okuryazarlığı üzerinde durulur.
	SB.5.4.3. Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar. Mesafeli alışveriş, güvenli internet kullanımı, kimlik hırsızlığı gibi konular ele alınır.
	SB.5.4.4. Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler. Bilimsel düşünmenin önemine vurgu yapılır.
	SB.5.4.5. Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır. Yapılan çalışmalarda yararlanılan kaynakları göstermenin ve kaynakların aslını korumanın önemi üzerinde durulur.

Tablo 1 incelendiğinde; bu kazanımlardan araştırmaya konu olan “Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır; sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular, medya okuryazarlığı üzerinde durulur; sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar, mesafeli alışveriş, güvenli internet kullanımı, kimlik hırsızlığı gibi konular ele alınır” kazanımları olduğu görülmektedir (MEB, 2018). SBDÖP’e yönelik hazırlanmış 2018 yılı Sosyal Bilgiler Ders kitabında da ders müfredatı içerisinde sosyal medya kavramına ve sosyal medyanın güvenli kullanımına dair birçok bilgiye yer verilmiştir. Bilinçli kullanıldığında faydası olduğu kadar bilinçli kullanılmadığında birçok zarara da neden olan sosyal medya uygulaması bu çalışmada öğrencilerin bilişsel yapılarını metaforlar yoluyla incelemesini amaçlamıştır. Metafor; Yunancada “bir şeyin karşılığını aktarmak” veya “transfer etmek” manasına gelmekte olduğu görülmektedir (Dur, 2006). Bireyin geçmişte yaşadığı ortamına, kültürüne, tecrübelerine hatta bulunduğu duygusal durumuna göre farklılık gösterebilen (Lakoff & Johnson, 2015) metaforlar; bilinen bir durum aracılığıyla bilinmeyeni tanımlamaya yardımcı olduğundan 5. sınıf öğrencileri ile yapılan bu çalışmada öğrencilerden sosyal medya konusunu ifade ederken Sosyal Bilgiler dersinde bu kavrama dair öğrendiklerinden; yaşadıkları ortam, kültür ve deneyimlerinden yola çıkılarak açıklama yapmaları beklenmektedir.

Bu çalışmada; 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersini alan öğrencilerin sosyal medya kavramına yönelik bilişsel yapılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi amaçlanmıştır. Alt amaçlar ise aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

5.sınıf Sosyal Bilgiler dersini alan öğrencilerin;

1. Sosyal medya kavramına yönelik sahip oldukları metaforlar nelerdir?
2. Sosyal medya kavramına yönelik oluşturdukları metaforlar ortak özellikler yönünden hangi kavramsal kategoriler altında toplanmaktadır?
3. Sosyal medya kavramına yönelik belirttikleri metaforlarından elde edilen sosyal medya kavramı algısı, Millî Eğitim Bakanlığının Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı beceri ve kazanımlarına uygun nitelikler göstermekte midir?

Yöntem

Araştırma Modeli ve Deseni

Bu araştırmada 5.sınıf öğrencilerinin sosyal medya kavramına yönelik bilişsel yapılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi amaçlanmış ve nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Nitel araştırma, algıların ve olayların gerçekçi ve bütüncül bir biçimde doğal ortamda ortaya çıkarılmasına ilişkin nitel bir sürecin izlendiği çalışma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Nitel araştırmalar bir konu veya problem belirlenirken kolaylıkla ölçülemeyen değişkenleri ve gizli kalmış sebepleri açığa çıkarma gereksinimi nedeniyle önemlidir. Karmaşık bir konuya derinlemesine bir açıklama getirebilmek amacıyla nitel araştırma yapılır (Creswell, 2013).

Bu araştırmada nitel araştırma modeli kapsamında durum çalışması (case study) ve olgu bilim (fenomenoloji / phenomenology) deseni kullanılmıştır. Yin'e (2009) göre durum çalışması, güncel olan ve araştırmacı kontrolünün değişkenler üzerinde bulunmadığı koşullarda nasıl ve niçin sorularını yanıtlamak için kullanılan bir araştırma yöntemidir. Bu araştırmada katılımcılarla yapılan görüşmede elde edilen veriler Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı dikkate alınarak yorumlandığı için durum çalışması (case study) kullanılmıştır.

Olgu bilim (fenomenoloji/phenomenology) deseni ise farkına vardığımız yalnız ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmak olarak ifade edilebilir. Olgular içinde bulunduğumuz dünyada olaylar, tecrübeler, algılar, ilgiler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli şekillerde ortaya çıkabilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu araştırmada öğrencilerin sosyal medya kavramına yönelik kavramsal yapıları bir olgu olarak analiz edildiğinden ve metaforik algı çalışmalarına fenomenoloji deseni kapsamında yer verildiğinden bu desen tercih edilmiştir.

Araştırmada çalışmanın niteliğini, geçerlik ve güvenilirliğini artırmak amacıyla kullanılan veri çeşitlemesi tekniği ile elde edilen veriler farklı çalışma gruplarından, farklı çevrelerden ya da farklı zamanlarda toplanabilmektedir. Bu sayede toplanan veriler yardımıyla bireysel deneyim ve yorumlar çeşitli kaynaklardan doğrulanmış olmaktadır (Shenton, 2004). Araştırmada metaforlardan elde edilen veriler farklı çalışma gruplarından ve farklı çevrelerde bulunan okullardan toplandığı için veri ve katılımcı grubu çeşitlemesi kullanılmıştır. Bunun yanı sıra araştırmada durum çalışması deseni ve olgu bilim deseni

birlikte kullanıldığından desen yönünden bir çeşitleme de kullanılmış ve bu sayede niteliği artırmak maksatlı toplanan verilerle bireysel deneyim ve yorumlarla sosyal medya hakkında her bir öğrencinin bilişsel yapısı daha nitelikli şekilde belirlenmiş olmaktadır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 yılı ikinci dönemi Eskişehir ili Odunpazarı ilçesinde yer alan öğrencinin %26,05'i (105) Sami Sipahi Ortaokulu; %23,32'si (94) Orgeneral Halil Sözer Ortaokulu; %25,80'i (104) Murat Atılğan Ortaokulu; %24,81'i (100) Şehit Ali Gaffar Okkan Ortaokulundan katılmıştır. 2018-2019 yılı birinci döneminde 5. sınıfta öğrenim gören öğrencilere, Sosyal Bilgiler dersinde "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanı ders olarak işlenmiştir. Bu çalışmada öğrenme alanı içerisinde yer alan "sosyal medya" kavramını derste işlemiş olmaları ve araştırmaya gönüllü katılmaları göz önünde bulundurularak uygulama yapılmıştır.

Bu çalışmada nitel araştırma geleneği içinde yer alan amaçlı örnekleme tekniklerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme tekniğinde, araştırmacı çalışma amaçlarına en uyumlu ve aranan özellikleri en iyi karşılayan katılımcıları kendi yargısı ile örneklem olarak belirlemektedir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Ölçüt örnekleme yöntemi ise önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan durumların (kişi, nesne, olay gibi) tamamının çalışılmasıdır. Burada sözü edilen ölçüt araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden oluşturulmuş bir ölçüt listesi kullanılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde ölçüt olarak farklı faktörler işe koşulmuştur: Katılımcıların araştırmanın hedefine uygun olması, katılımcıların araştırmanın hedefine yönelik Sosyal Bilgiler dersinde sosyal medya kavramını derste görmüş öğrencilerden oluşması, katılımcıların araştırmacıya uygun olması, katılımcıların araştırmaya gönüllü katılmak istemeleridir.

Veri Toplama Araçları

Tüm metafor analizi çalışmalarında olduğu gibi bu çalışmada da veriler yarı yapılandırılmış bir formla elde edilmiştir. Pishghadam ve Pourali'e (2011) göre metafor çalışmalarında yarı yapılandırılmış soru formu kullanımı en fazla kabul görerek seçilen veri toplama araçlarından biridir. Çalışma grubuna katılan öğrencilerin ortaokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan sosyal medya kavramına yükledikleri anlamlara yönelik metaforları (mecaz) tespit edilerek bilişsel yapılarını incelemek amacıyla

metaforlar yoluyla veri toplama formu kullanılmıştır. Kavram ve olgulara ilişkin katılımcı görüşlerinin “..... gibidir, çünkü” biçiminde oluşturulmuş açık uçlu soru cümlesi ile metafor ilişkisi kurulmaya çalışılmaktadır. Araştırmada “çünkü” kavramına da yer verilerek çalışma grubunun kendi metaforları için bir “gerekçe” yani neden dile getirmeleri istenmiştir. Bu araştırmada yer alan veri toplama formu oluşturulurken ilgili literatürde (Ada, 2013; Kılcan, 2013; Saban, 2009) kullanılan metaforlar yoluyla veri toplama formlarından yararlanılarak oluşturulmuştur. Araştırmada yer alan veri toplama formu şu şekildedir:

“Sosyal medya gibidir. Çünkü”

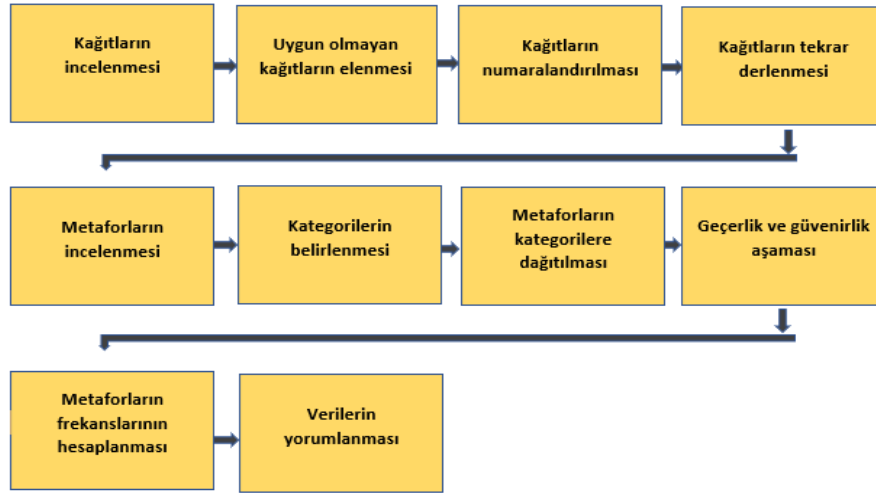
“Sosyal medya gibidir. Çünkü”

“Sosyal medya gibidir. Çünkü”

Metafor veri aracında katılımcıların 5.sınıf öğrencileri olması yönüyle buldukları yaş gereği metafor oluşturabilme becerileri göz önüne alınarak daha fazla metafor elde edebilmek için her bir katılımcıdan veri toplama formunda sosyal medya konusuna yönelik üç metafor oluşturmaları istenmiştir.

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerden metaforların analiz edilmesi; yeni olguların ve kavramların anlaşılabilirliğini arttırmak amacıyla da kullanılan etkin bilimsel araştırma yöntemlerinden biridir (Geçit & Gençer, 2011). Verilerin analizine başlamadan önce öğrencilerin veri toplama formlarına görüşlerini doğru ve etkin bir biçimde anlatıp anlatamadıkları birer birer kontrol edilmiş olup veri toplama formları 1’den başlayarak 403’e kadar numaralandırılan bu çalışmada; toplanan verilerin ayrıntılı biçimde analiz edilmesini gerektiren ve önceden belirlenmemiş temaların ve kategorilerin tespitini sağlayan içerik analizi kullanılmıştır. Alan yazın incelendiğinde; nitel araştırmalarda içerik analizi süreçlerinin pek çok çalışmada (Miles & Huberman, 1994; Saban, 2009; Yıldırım & Şimşek, 2011) yer aldığı görülmektedir. Bu araştırmada ilgili literatür dikkate alınmasının yanı sıra Ekici’nin (2016a,b) çalışmalarında kullandığı içerik analizi aşamalarından yararlanılarak Şekil 3’de verilen analiz aşamaları oluşturulmuş ve analiz sürecinde bu aşamalar kullanılmıştır:

Şekil 3. Araştırmada toplanan verilerin analizinde izlenen aşamalar (Ekici 2016a,b esas alınarak hazırlanmıştır.)

Veri analiz aşamaları aşağıdaki şekilde gerçekleştirilmiştir:

Kağıtların incelenmesi: Katılımcıların veri toplama formunu uygun biçimde cevaplayıp-cevaplamadıkları yönünde incelenme yapılmıştır.

Uygun olmayan kâğıtların elenmesi: Katılımcıların veri toplama formunu uygun biçimde cevaplamadıkları tespit edilen toplam 43 cevap kâğıdı elenmiştir.

Kağıtların tekrar derlenmesi: Doğru cevaplanmış olan kağıtlar son kez gözden geçirilme sürecine tabi tutulmuştur.

Kağıtların sıralanması ve numaralandırılması: Doğru cevaplanmış olan kağıtlar sıralamaya konulmuş ve sıra numarası verilmiştir.

Metaforların incelenmesi: Metaforlar tek tek incelemeye tabi tutulmuş, metaforun kaynağı ve metaforunun konusu arasında bir ilişkinin olup olmadığı incelenmiştir.

Kategorilerin geliştirilmesi: Tespit edilen metaforların dağılım gösterecekleri kategoriler belirlendikten sonra kategoriler 5.sınıf öğrencilerinin oluşturdukları metaforun nedenini açıklayan “çünkü ...” bölümü göz önüne alınarak oluşturulmuştur.

Metaforların kategorilere dağılımı: Tespit edilmiş olan metaforların uygun biçimde metaforun kaynağını göz önüne alarak kategorilere dağılımı gerçekleştirilmiştir.

Geçerlik ve güvenilirlik: Çalışma sonuçlarının bağlı literatürle karşılaştırılması, katılımcı görüşlerinden alıntılar yapılması, iki uzman sonuçlarının tespit edilerek güvenilirlik değerinin hesaplanması gerçekleştirilmiştir.

Metaforların frekanslarının hesaplanması: Her bir metaforun çalışma genelinde ve kategorilere göre dağılımları aşamasında frekans değerlerinin hesaplanması gerçekleştirilmiştir.

Verilerin yorumlanması: İlişkili literatüre ve çalışma sonuçları dikkate alındığında verilerin yorumlanması yapılmıştır.

Geçerlik ve güvenilirlik aşaması, bilimsel çalışmaların mühim olan bir aşamasıdır. Araştırmanın geçerliğini sağlamak amacıyla üç önemli süreç gerçekleştirilmiştir. Bunlar:

✓ Verilerin kodlanması; kategorilere göre dağılımının gerçekleştirilmesi, verilerin değerlendirilme süreci ayrıntılı ve kaynaklara atıf yapılarak gerçekleştirilmiştir (Hruschka vd., 2004),

✓ Çalışmada geliştirilen kategorileri iyi temsil ederek açıkladığı düşünülen, 5.sınıf öğrencilerinin ilişkili metafor çerçevesinde yaptığı açıklamalarından örnekler seçilerek bulgular ve yorumlar bölümünde örneklendirilmiş (Yıldırım & Şimşek, 2011),

✓ Konuyla ilişkili literatür derinlemesine analiz edilerek konuyla alakalı olan çalışmalar arasındaki benzerlik ve farklılıklar tespit edilmeye çalışılmıştır (Ratcliff, 1995).

Araştırmanın veri analizinin güvenilirliği, Miles ve Huberman (1994) tarafından literatüre kazandırılan formülle hesaplanması yapılmıştır. Bu formül aşağıdaki gibi gösterilmektedir:

$$[\text{Görüş birliği} / (\text{Görüş birliği} + \text{Görüş ayrılığı}) \times 100]$$

Miles ve Huberman (1994) tarafından literatüre kazandırılan güvenilirlik değeri minimum %70 olan formül hesaplaması kullanılarak yapılan bu çalışmada, kodlayıcılar arasındaki ortalama güvenilirlik değeri olarak metaforlar için %95 olarak hesaplanması yapılmıştır. Bir başka taraftan bulgular bölümünde 5.sınıf öğrencilerinin görüşlerinden gerçekleştirilen alıntılar katılımcı numarası belirtilerek vurgulanmıştır. Örneğin (K360) gibi.

Bulgular ve Yorumlar

Aşağıda toplanan veriler alt amaçlar yönünde tablolaştırılmış ve bulguların yorumlanmasına yer verilmiştir.

5.sınıf öğrencilerinin sosyal medya kavramına yönelik sahip oldukları metaforlara ait bulgular

Tablo 2. 5.sınıf öğrencilerinin sosyal medya kavramına yönelik oluşturdukları metaforların dağılımı

Sıra No	Metafor	(f)	Sıra No	Metafor	(f)
1.	Kitap	68	131.	Atatürk	1
2.	Öğretmen	57	132.	Atom Bombası	1
3.	Arkadaş	39	133.	Ayakkabıcı	1
4.	Okul	29	134.	Ayıcık	1
5.	Kalem	19	135.	Babaanne	1
6.	Anne	16	136.	Bardak	1
7.	Aile	15	137.	Bayram Evi	1

8.	İnsan	13	138.	Beden Dersi	1
9.	Fabrika	12	139.	Bilgi Kitabı	1
10.	Dünya	12	140.	Bilgisiz Kitap	1
11.	Market	12	141.	Bıçak	1
12.	AVM	11	142.	Boya Kalemi	1
13.	Defter	11	143.	Bozuk Makine	1
14.	Kütüphane	11	144.	Brawl Stars	1
15.	Beyin	10	145.	Bulmaca	1
16.	Gazete	10	146.	Can Simidi	1
17.	Kardeş	10	147.	Cennet	1
18.	Oyun	10	148.	Cevap Anahtarı	1
19.	Araba	9	149.	Çıkamaz Tenha Sokak	1
20.	Çanta	9	150.	Davetiye	1
21.	Ev	9	151.	Dedem	1
22.	Su	9	152.	Dedikodu	1
23.	Hırsız	8	153.	Deniz	1
24.	Bilgili İnsan	8	154.	Ders Kaynağı	1
25.	Abla	7	155.	Dolandırıcı	1
26.	Ağaç	7	156.	Dumanla Haberleşme	1
27.	Baba	7	157.	Düğme	1
28.	Canavar	7	158.	Düğümlemiş İp	1
29.	Lunapark	7	159.	Elma	1
30.	Mektup	7	160.	Ev Arkadaşı	1
31.	Saat	7	161.	Eşya	1
32.	Telefon	7	162.	Fabrika Borusu	1
33.	Ansiklopedi	6	163.	Fener	1
34.	Ders	6	164.	Fidan	1
35.	Eğlence Merkezi	6	165.	Film Rulosu	1
36.	Hapishane	6	166.	Fotoğraf	1
37.	Mağaza	6	167.	Füze	1
38.	Sigara	6	168.	Girdap	1
39.	Annem	5	169.	Gökyüzü	1
40.	Babam	5	170.	GPS	1
41.	Günlük	5	171.	Güneş	1
42.	Kalem Kutu	5	172.	Haber Spikeri	1
43.	Oyuncak	5	173.	Hakem	1
44.	Park	5	174.	Hayat	1
45.	Televizyon	5	175.	İlaç	1
46.	Uyuşturucu	5	176.	İlkyardım Çantası	1
47.	Uzay	5	177.	İkiyüzlülük	1
48.	Arkadaşım	4	178.	İnek	1
49.	Çöp Kovası	4	179.	İnsanlar	1
50.	Çöplük	4	180.	İp	1
51.	Dergi	4	181.	İşyeri	1
52.	Doktor	4	182.	İtfaiye	1
53.	Düşman	4	183.	Kafe	1
54.	Hastalık	4	184.	Kafes	1
55.	Hayvan	4	185.	Kamyon	1
56.	Karadelik	4	186.	Kendim	1
57.	Kötü İnsan	4	187.	Kırtasiye	1
58.	Kuş	4	188.	Kitapçı	1
59.	Anneannem	3	189.	Kitaplık	1
60.	Bilgisayar	3	190.	Koltuk	1

61.	Buzdolabı	3	191.	Komedi Tiyatro	1
62.	Derin Kuyu	3	192.	Konser	1
63.	Fotoğraf Albümü	3	193.	Kumaş Parçası	1
64.	Harita	3	194.	Kumbara	1
65.	İş	3	195.	Kuşum	1
66.	Kadın	3	196.	Laboratuvar	1
67.	Kamera	3	197.	Lamba	1
68.	Kapan	3	198.	Limon	1
69.	Kardeşim	3	199.	Makas	1
70.	Otobüs	3	200.	Mantar	1
71.	Pazar Yeri	3	201.	Masa Tenisi Raket	1
72.	Perde	3	202.	Miknatis	1
73.	Robot	3	203.	Mide	1
74.	Toplu Taşıma Aracı	3	204.	Mikrop	1
75.	Şeker	3	205.	Musluk	1
76.	Şelale	3	206.	Mutfak	1
77.	Zehir	3	207.	Mürekkap	1
78.	Ağ	2	208.	Minecraft	1
79.	Alkol	2	209.	Odam	1
80.	At	2	210.	Orman	1
81.	Ayakkabı	2	211.	Öğrenci	1
82.	Bayrak	2	212.	Panzehir	1
83.	Bisiklet	2	213.	Pencere	1
84.	Cem Yılmaz	2	214.	Pipet	1
85.	Çekirdek	2	215.	Plak	1
86.	Çikolata	2	216.	Posta Güvercini	1
87.	Çocuk	2	217.	PUBG	1
88.	Ders Kitabı	2	218.	Reklam Panosu	1
89.	Depo	2	219.	Saç	1
90.	Dil	2	220.	Salata	1
91.	Dost	2	221.	Sakız	1
92.	Eczane	2	222.	Sanat	1
93.	Elektrik	2	223.	Sarımsak	1
94.	Esnaf	2	224.	Satürn Halkası	1
95.	Fotoğraf Makinesi	2	225.	Sayı	1
96.	Haberler	2	226.	Serbest Bırakan Öğretmen	1
97.	Kağıt	2	227.	Siyah ve Beyaz	1
98.	Kalemtraş	2	228.	Sonsuzluk	1
99.	Kalp	2	229.	Süpürge	1
100.	Kapı	2	230.	Şarkı	1
101.	Kendim	2	231.	Şiir	1
102.	Kıyafet	2	232.	Şömine	1
103.	Kutu	2	233.	Tabela	1
104.	Kuzenim	2	234.	Tablo	1
105.	Lezzetli Yemek	2	235.	Tahta	1
106.	Motor	2	236.	Tahta Kalem	1
107.	Para	2	237.	Takılarım	1
108.	Postacı	2	238.	Taksi	1
109.	Profesör	2	239.	Tarihi Eser	1
110.	Silah	2	240.	Tavşanım	1
111.	Sokak	2	241.	Tek Başına Dışarı Çıkmak	1
112.	Sözlük	2	242.	Teleskop	1
113.	Suluk	2	243.	Telgraf	1

114.	Şehir	2	244.	Tiyatro Salonu	1
115.	Tarih Kitabı	2	245.	Toplama İşlemi	1
116.	Uçak	2	246.	Toplantı Salonu	1
117.	Vücudumuz	2	247.	Toplum	1
118.	Yalancı İnsan	2	248.	Torba	1
119.	Yazı Tahtası	2	249.	Türkiye	1
120.	Yazıcı	2	250.	Uzay İstasyonu	1
121.	Yemek	2	251.	Vakum	1
122.	Abim	1	252.	Virüs	1
123.	Ağaç Kökleri	1	253.	Yabancı Kişi	1
124.	Akıntı	1	254.	Yardımcı	1
125.	Amca	1	255.	Yarısı Çürük Elma	1
126.	Apartman	1	256.	Yatak	1
127.	Arama Motoru	1	257.	Yem	1
128.	Arı	1	258.	Yol	1
129.	Asistan	1	259.	Yunanistan	1
130.	Astronot	1	260.	Zincir	1
Toplam					882

Tablo 2 incelendiğinde, 5.sınıf öğrencilerinin sosyal medya kavramına yönelik toplam 882 olmak üzere 260 farklı metafor oluşturdukları tespit edilmiştir. Oluşturulan metaforların frekans dağılımları incelendiğinde; en sık tekrar eden metaforun “*kitap*”(f=68) olduğu, ikinci olarak ise “*öğretmen*” (f=57) metaforunun bulunduğu, bunu “*arkadaş*” (f=39) ve “*okul*” (f=29) metaforlarının izlediği görülmektedir. “*Kalem*” (f=19) metaforunun ardından “*anne*”(f=16), “*aile*”(f=15), “*insan*”(f=13), “*fabrika*”(f=12), “*dünya*”(f=12), “*market*”(f=12), “*AVM*”(f=11), “*defter*”(f=11), “*kütüphane*”(f=11), “*beyin*”(f=10), “*gazete*”(f=10), “*kardeş*”(f=10), “*oyun*”(f=10) metaforları sıralanmaktadır. Sonraki sıralarda ise Tablo 2’de yer alan frekans değeri 10’dan düşük değere sahip metaforlar bulunmaktadır.

5.sınıf öğrencileri tarafından oluşturulan metaforlar incelendiğinde; en fazla frekansa (f=68) sahip olan “*kitap*” metaforunun 5.sınıf öğrencileri için sosyal medyayı bilgi edinilen en çok ilişki kurdukları metafor olarak gördükleri tespit edilmiştir. Buradan anlaşıldığı üzere; 5.sınıf öğrencileri kitaba benzettikleri sosyal medyada vakit geçirerek bilgi edinmekte, fayda görmekte ve bilinçli şekilde kullanılmaktadırlar. Diğer yüksek frekansa sahip “*öğretmen*”, “*arkadaş*” ve “*okul*” gibi bilgi edinilecek kaynakların da öğrenciler tarafından metafor olarak kullanıldığı görülmektedir. Bunların yanı sıra sınırlı sayıda da olsa “*Cem Yılmaz*”, “*PUBG*”, “*Minecraft*”, “*çekirdek*” ve “*sakız*” gibi eğlence aracı olan varlıkların da ifade edildiği görülmektedir. Bu durum 5.sınıf öğrencilerinin sosyal medya kavramını daha çok bilgi edinilecek araçlara benzettiklerini göstermektedir. Bunun yanı sıra 5.sınıf öğrencilerince oluşturulan metaforlar somut ve soyut şeklinde dikkate alındığında çoğunlukla somut kavramların tekrarlandığı görülmektedir. İncelemeler neticesinde sosyal medyanın 5.sınıf

öğrencileri tarafından daha çok bilgi edinilecek ve somut bir kavram olarak belirtildiği görülmüştür. Ayrıca araştırma sonucuna bakıldığında; çok sayıda metaforun elde edilmiş olması ile çok sayıda "2" ve "1" frekans değerine sahip metaforun ortaya çıkması da öğrencilerin metafor oluşturma becerisine sahip olmalarının yanı sıra sosyal medya kavramına ait zihinsel yapılarında zengin bilgiye de sahip olduklarını göstermektedir.

Şekil 4. 5.sınıf öğrencilerinin sosyal medya kavramına yönelik oluşturdukları metaforları gösteren kelime bulutu.

Şekil 4'te frekans değeri yüksek olan metaforların büyük puntolarla yazıldığı, düşük frekans değerine sahip metaforların ise küçük puntolarla yazıldığı görülmektedir.

5.Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Medya Kavramı Konusunda Oluşturdukları Metaforların Ortak Özellikler Açısından Dağılım Gösterdiği Kavramsal Kategorilere Ait Bulgular

5.sınıf öğrencilerinin sosyal medya kavramına yönelik oluşturdukları toplam 882 metafor, 12 kavramsal kategori altında toplanmıştır. İlgili kategorilerin frekanslarına, metafor sayılarının dağılımına Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3. 5.sınıf öğrencileri tarafından sosyal medya kavramına yönelik oluşturulan metaforların ortak özellikleri bakımından toplandığı kategoriler

No	Kategoriler	Metafor Sayısı	(f)
1.	Kullanım Özellikleri Olan	121	221
2.	Bilgi Edinmeyi Sağlayan	69	193
3.	İçeriği Olan	44	94
4.	Bağımlılığa Neden Olan	44	91
5.	Ders Öğrenmeye Etkisi Olan	10	82
6.	Duygu İfadeleri Barındıran	23	65
7.	İletişime Etkisi Olan	29	63
8.	Alışveriş Yapılan	10	34
9.	Güvenlik Tehdidi Barındıran	23	34
10.	Yararı ve Zararı Olan	26	29
11.	Cihazları ve Kavramları Olan	3	3
12.	Araçları/Uygulamaları Olan	2	2
	Toplam	404	911

Tablo 3 incelendiğinde, öğrenciler tarafından sosyal medya kavramına yönelik oluşturulan 882 metaforun kategorilere dağıtıldığında bazı metaforlar ilişkili olduğu bir diğer kategoride de kullanıldığından 911 tekrar eden metaforun ortak özellikler açısından 12

kavramsal kategori altında toplandığı tespit edilmiştir. Kategoriler öğrencilerin sosyal medya kavramına yönelik oluşturdukları metaforun gerekçesini açıklayan “Çünkü...” kısmı göz önüne alınarak geliştirilmiştir. Bunun nedeni oluşturulan metaforla anlatılmak istenen görüşün “Çünkü...” kısmında yer almasıdır. Bunun yanı sıra öğrencilerin her bir kategoriye meydana getiren metaforları neden oluşturduklarına ilişkin gerekçelerine ve metaforlarına öğrencilerin kendilerine ait cümlelerinden alıntılar yapılarak yer verilmiştir.

5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Medya Kavramı Konusunda Oluşturdukları Metaforların Ortak Özellikleri Açısından Dağılım Gösterdiği Kavramsal Kategorilere Ait Bulgular

Tablo 4. “Kullanım özellikleri olan” kategorisinde yer alan metaforların dağılımı

“Kullanım özellikleri olan” Kategorisi			
Sıra Numarası	Metafor	Metafor Sayısı	(f)
1	Fabrika	1	10
2	Beyin	1	7
3	Saat	1	6
4	Ağaç-Babam-Defter-Dünya-Ev-İnsan-Kalem	7	5
5	Aile-Anne-Araba-Çanta-Günlük	5	4
6	Anneannem-Fotoğraf Albümü-İş-Kamera-Kardeşim-Okul-Oyun-Su-Şelale	9	3
7	Annem-Baba-Buzdolabı-Depo-Elektrik-Fotoğraf Makinesi-Kağıt-Kalemtraş-Kendim-Kutu-Motor-Otobüs-Perde-Robot-Şehir-Televizyon-Uzay-Vücudumuz-Yazıcı	19	2
8	Ağ-Ağaç Kökleri-Amca-Apartman-Arı-At-AVM-Ayakkabı-Bayrak-Bayram Evi-Bilgili İnsan-Bilgisayar-Bisiklet-Bulmaca-Can Simidi-Çekirdek-Çocuk-Çöp Kovası-Dedem-Dergi-Ders Kitabı-Düğme-Düğümlemiş İp-Elma-Fabrika Borusu-Fidan-Film Rulosu-Fotoğraf-Füze-Hastalık-Hayvan-İnek-İp-İşyeri-Kalem Kutu-Kalp-Kamyon-Kardeş-Kedim-Kitap-Konser-Kumbara-Kurşun-Kuzenim-Kütüphane-Laboratuvar-Market-Masa Tenisi Raketi-Mide-Musluk-Odam-Orman-Öğrenci-Öğretmen-Park-Pazar Yeri-Plak-PUBG-Reklam Panosu-Saç-Salata-Satürn Halkası-Sayı-Serbest Bırakan Öğretmen-Sokak-Şarkı Söylemek-Şiir-Tabela-Tahta-Taksi-Tarihi Eser-Televizyon-Tiyatro Salonu-Toplama İşlemi-Toplum-Torba-Yol-Zincir	78	1
Toplam		121	221

Tablo 4’te, 5.sınıf öğrencileri tarafından oluşturulan metaforların toplandığı en fazla frekansa sahip kategori olan “kullanım özellikleri olan” kategorisine yer verilmiştir.121 farklı olmak üzere toplamda 221 metafor sayısına sahip olan bu kategori bulunan metaforların frekans dağılımlarına göre, en sık tekrar eden metaforun “fabrika” (10) olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin “kullanım özellikleri olan” kategorisini oluşturan metaforları neden oluşturduklarına ilişkin gerekçeleri ve metaforları aşağıda sunulmuştur.

“Sosyal medya fabrika gibidir. Çünkü Youtube, Instagram gibi uygulamalarla insanlar sürekli içerik ve malzeme üretir. Üretilen şeyler ise beğenilir ya da beğenilmez. Yani fabrikanın işleyişi de böyledir.” (K134).

“Sosyal medya saat gibidir. Çünkü devamlı çalışır, işler.” (K297).

“Sosyal medya babam gibidir. Çünkü o da hiç durmadan pes etmeden hep çalışır.”

(K219).

“Sosyal medya çanta gibidir. Çünkü fermuarını açınca içi paylaşımlar doludur.

Paylaşımlar arasında videolar, fotoğraflar, hikayeler, tweetler vardır. Ama bu çantanın fermuarı her zaman açık kalmamalı.” (K121).

Öğrencilerin sosyal medya kullanım özelliklerini önemsedikleri ve sosyal medyanın

kullanımı için özelliklerinin bilinmesinin gerekli olduğunu düşündükleri belirtilebilir.

Tablo 5. “Bilgi edinmeyi sağlayan” kategorisinde yer alan metaforların dağılımı

“Bilgi edinmeyi sağlayan” Kategorisi			
Sıra Numarası	Metafor	Metafor Sayısı	(f)
1	Kitap	1	46
2	Anne-Gazete	2	9
3	Kalem	1	8
4	Arkadaş	1	7
5	Abla-Araba-Bilgili İnsan-Defter-İnsan	5	5
6	Ansiklopedi-Doktor	2	4
7	Baba-Dergi-Dünya-Harita-Kütüphane-Okul-Öğretmen-Televizyon- Toplu Taşıma Aracı	9	3
8	Annem-Haberler-Su-Suluk-Tarih Kitabı-Uçak-	6	2
9	Aile- Arama Motoru-Asistan-Astronot-Ayakkabıcı-Beyin-Bilgisayar- Bisiklet-Canavar-Cevap Anahtarı-Çanta-Dost-Eczane-Eşya-Fener-GPS- Günlük-Haber Spikeri-Hakem-İlkyardım Çantası-İtfaiye-Kağıt-Kapı- Kitaplık-Kumaş parçası-Kuş-Kuzenim-Lamba-Mantar-Market-Mutfak- Panzehir-Para-Perde-Profesör-Robot-Takılarım-Telefon-Teleskop- Yardımcı-Yazı tahtası-Yemek	42	1
Toplam		69	193

Tablo 5’te “bilgi edinmeyi sağlayan” kategorisinde 69 farklı olmak üzere toplamda 193 metafor olduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların frekans dağılımlarına göre en sık tekrar eden metaforun “kitap” (f=46) olduğu belirlenmiştir. Kitap bilgi edinilen ve bireye çoğu konuda yardımcı olan bir araç olduğu dikkate alındığında, öğrencilerin sosyal medya aracılığıyla çok sayıda bilgiye ulaşabildikleri kanısına varılabilir.

Öğrencilerin “bilgi edinmeyi sağlayan” kategorisini oluşturan metaforları neden oluşturduklarına ilişkin gerekçeleri ve metaforları aşağıda sunulmuştur.

“Sosyal medya kitap gibidir. Çünkü her kitap okuduğumda yeni şeyler öğrendiğim gibi sosyal medyaya her girdiğimde de yeni yeni şeyler öğreniyorum.”(K97).

“Sosyal medya kitap gibidir. Çünkü her ikisinde de yazılar, fotoğraflar ve resimler var; her ikisinden de yeni bilgiler ediniyoruz.”(K123).

“Sosyal medya kitap gibidir. Çünkü her ikisinde de aradığımızı bulabiliyoruz.”(K291).

“Sosyal medya gazete gibidir. Çünkü iyi ya da kötü haberlere her ikisinden de ulaşabiliyoruz.”(K37).

Öğrencilerin sosyal medyayı bilgi edinilen yer/yardımcı olan araç olarak düşündükleri ve faydalı buldukları yönünde olumlu görüşlerini beyan etmişlerdir.

Tablo 6. “İçeriği olan” kategorisinde yer alan metaforların dağılımı

“İçeriği olan” Kategorisi			
Sıra Numarası	Metafor	Metafor Sayısı	(f)
1	Kitap	1	13
2	Canavar-Kütüphane	2	7
3	Çanta-Dünya-Düşman-Kalem Kutu	4	4
4	Anne-Çöp Kovası-Kötü İnsan-Uzay-Zehir	5	3
5	Ansiklopedi-Bilgili İnsan-Çöplük-Ev	4	2
6	Ağaç-Atatürk-Babaanne-Beyin-Bilgisiz Kitap-Bozuk Makine- Buzdolabı-Cennet-Çocuk-Deniz-Gazete-Gökyüzü-İkiyüzlülük-İnsan -Kadın-Kalem-Market-Mürekkep-Otobüs-Öğretmen-Profesör -Silah- Sonsuzluk-Sözlük-Tablo-Uzay İstasyonu-Virüs-Yabancı Kişi	28	1
Toplam		44	94

Tablo 6’da “içeriği olan” kategorisinde 44 farklı olmak üzere toplamda 94 metafor olduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların frekans dağılımlarına göre en sık tekrar eden metaforun “kitap” ($f=13$) olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin “içeriği olan” kategorisini oluşturan metaforları neden oluşturduklarına ilişkin gerekçeleri ve metaforları aşağıda sunulmuştur.

“Sosyal medya kitap gibidir. Çünkü kitabın içerisinde bilgiler var ama bazı bilgiler yanlış, sosyal medyada da bilgiler var ama yanlış bilgiler de var.” (K64).

“Sosyal medya kitap gibidir. Çünkü her ikisinden de bir sürü bilgi öğrenebiliyorum.” (K87).

“Sosyal medya canavar gibidir. Çünkü bize zarar verir. Sosyal medya bize zarar veriyor, hakaretler ve içindekilerle.” (K44).

Öğrenciler sosyal medyayı içeriği olan bir araç ve bu araç içerisinde keşfedilecek çok geniş hatta sınırsız bir bilgi alanı olduğunu düşünmektedirler. Bu durum ile öğrencilerin sosyal medya aracılığıyla çok sayıda bilgiye ulaşmalarının yanı sıra sosyal medya ile ilgili hem olumlu hem olumsuz yönde fikir beyan ettikleri görülmektedir.

Tablo 7. “Bağımlılığa neden olan” kategorisinde yer alan metaforların dağılımı

“Bağımlılığa neden olan” Kategorisi			
Sıra Numarası	Metafor	Metafor Sayısı	(f)
1	Arkadaş	1	9
2	Hapishane-Kitap-Sigara-Uyuşturucu	4	5
3	Aile-Hastalık-Karadelik-Kardeş	4	4
4	Arkadaşım-Derin kuyu-Oyun-Su	4	3
5	Alkol-Kıyafet-Şeker	3	2
6	Ağ-Akıntı-Annem-Ayıcık-Baba-Bayrak-Brawl Stars-Çekirdek- Çikolata-Ders-Ev-Ev arkadaşı-Girdap-Kafes-Kapan-Koltuk- Kütüphane-Mıknatıs-Pano-Pipet-Saat-Sakız-Sanat-Süpürge- Tavşanım-Televizyon-Vakum-Yem	28	1
Toplam		44	91

Tablo 7’de “bağımlılığa neden olan” kategorisinde 44 farklı olmak üzere toplam 91 metafor bulunmaktadır. Bu kategoride yer alan metaforların frekans dağılımlarına göre, en sık tekrar metaforun “arkadaş” ($f=9$) olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin “bağımlılığa neden

olan'' kategorisini oluşturan metaforları neden oluşturduklarına ilişkin gerekçeleri ve metaforları aşağıda sunulmuştur.

''Sosyal medya arkadaş gibidir. Çünkü kimse bizimle ilgilenmediğinde biz arkadaşımızla zaman geçiririz, onunla dolaşırız hem de devamlı olarak; bizimle kimse ilgilenmeyince de biz sosyal medyada çok vakit geçirir onunla ilgileniriz.''(K139).

''Sosyal medya hapisane gibidir. Çünkü hapisane bizim elimizi kolumuzu bağlıyor ve hapisanede kalmak bizim için kötü sonuçlar doğuruyor; işte öyle de sosyal medyada kalmak elimizi kolumuzu bağlayan bir şey, başladığımız zaman bitiremeyip devam ediyoruz ve sonuçları kötü oluyor.''(K107).

''Sosyal medya karadelik gibidir. Çünkü karadelik bizi içine çeken bir şeydir; sosyal medyada da biz bir paylaşım baktıkça başka şeylere de bakar daha derinlere ineriz bizi içine çeker, kurtulamayız, kopamayız bir türlü.''(K250).

''Sosyal medya şeker gibidir. Çünkü şekeri nasıl seviyorsak sosyal medyayı da o şekilde sevenler var.''(K18).

Öğrencilerin sosyal medyayı içine çeken ve başlanıldığında bırakılmayan araç olarak gördükleri belirlenmiştir. Bu durumdan sosyal medyanın bağımlılık yapan bir araç olduğu bilincinde olduklarının kanısına varılabilir.

Tablo 8. ''Ders öğrenmeye etkisi olan'' kategorisinde yer alan metaforların dağılımı

''Ders öğrenmeye etkisi olan'' Kategorisi			
Sıra Numarası	Metafor	Metafor Sayısı	(f)
1	Öğretmen	1	52
2	Okul	1	18
3	Ders	1	5
4	Abi-Abla-Anne-Babam-Bilgi-Ders Kaynağı-Ders Kitabı	7	1
Toplam		10	82

Tablo 8'de ''ders öğrenmeye etkisi olan'' kategorisinde 10 farklı olmak üzere toplam 82 metafor bulunmaktadır. Bu kategoride yer alan frekans dağılımlarına göre, en sık tekrar eden metaforların ''öğretmen''(f=52) ve ''okul''(f=18) olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin ''ders öğrenmeye etkisi olan'' kategorisini oluşturan metaforları neden oluşturduklarına ilişkin gerekçeleri ve metaforları aşağıda sunulmuştur.

''Sosyal medya öğretmen gibidir. Çünkü öğretmene sorduğum bilgiyi öğretmen veriyor; sosyal medya da yazarak sorduğum bilgileri bana veriyor. Mesela öğretmen gibi derslerimi de anlatıyor.''(K100).

''Sosyal medya okul gibidir. Çünkü ikisinde de bilgi kazanabiliyoruz, ders öğrenebiliyoruz.''(K50).

''Sosyal medya abla gibidir. Çünkü abla da sosyal medyadan sorunca aldığımız çoğu bilgiyi bize verir.''(K52).

Öğrencilerin sosyal medyanın ders öğrenmeye ve ödevlerini yapmaya destek olduğunu düşündükleri görülmektedir. Örneğin, oluşturulan metaforlardan biri olan öğretmen, bilgi veren ve bu bilgileri doğru şekilde veren olarak anlatılan kişidir.

Öğrencilerin bu metaforu oluşturmuş olmalarından sosyal medyada da böylesine bir öğrenmenin gerçekleştiğini düşündükleri ifade edilebilir. Öğrencilerin ifadelerinden sosyal medyada sürekli yeni bilgiler öğrendikleri, dersleri öğrenmeye katkı sağladığı ve ödev yapmaya yardımcı olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 9. “Duygu ifadeleri barındıran” kategorisinde yer alan metaforların dağılımı

“Duygu ifadeleri barındıran” Kategorisi			
Sıra Numarası	Metafor	Metafor Sayısı	(f)
1	Arkadaş	1	12
2	Lunapark	1	7
3	Eğlence Merkezi-Oyun	2	6
4	Oyuncak	1	5
5	Kardeş-Park	2	4
6	Kitap	1	3
7	Cem Yılmaz-Hayvan-Su	3	2
8	Abla-Aile-Arkadaşım-Beden Dersi-Hayat-Komik Tiyatro-Kuş- Öğretmen-Şeker-Televizyon-Yatak-Yemek	12	1
Toplam		23	65

Tablo 9’da “duygu ifadeleri barındıran” kategorisinde 23 farklı olmak üzere toplam 65 metafor bulunmaktadır. Bu kategoride yer alan frekans dağılımlarına göre, en sık tekrar eden metaforun “arkadaş” ($f=12$) olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin “duygu ifadeleri barındıran” kategorisini oluşturan metaforları neden oluşturduklarına ilişkin gerekçeleri ve metaforları aşağıda sunulmuştur.

“Sosyal medya arkadaş gibidir. Çünkü nasıl canımız sıkıldığında arkadaşımızla buluşur vakit geçirirsek; sosyal medyaya da canımız sıkılınca girer vakit geçiririz arkadaşımızla geçirdiğimiz gibi.”(K19).

“Sosyal medya eğlence merkezi gibidir. Çünkü her ikisinde de oyunlar oynanarak eğlenebiliriz.”(K289).

“Sosyal medya Cem Yılmaz gibidir. Çünkü her ikisi de komiktir, eğlencelidir.”(K239).

Öğrencilerin “duygu ifadeleri barındıran” kategorisini meydana getiren metaforları neden oluşturduklarına yönelik gerekçelerine ve metaforlarına bakıldığında; öğrencilerin sosyal medyayı en sevdikleri durum, eşya, nesne ya da bireye benzeterek duygularını olumlu yönde ifade ettikleri görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin ifadelerinden yola çıkılarak sosyal medyayı eğlenceli buldukları da söylenilebilir.

Tablo 10. “İletişime etkisi olan” kategorisinde yer alan metaforların dağılımı

“İletişime etkisi olan” Kategorisi			
Sıra Numarası	Metafor	Metafor Sayısı	(f)
1	Arkadaş	1	11
2	Mektup	1	7
3	Kalem	1	6
4	Aile-Telefon	2	4
5	Okul	1	3
6	Dil-Ev-Kadın-Kuş-Postacı	5	2

7	Ayakkabı-Bayram -Davetiye-Dedikodu Topluluğu-Defter Dost-Dumanla Haberleşme-Dünya-İnsan-Kafe-Kapı-Kardeş-Makas- Minecraft-Park-Posta Güvercini-Şömine -Telgraf	18	1
Toplam		29	63

Tablo 10'da "iletişime etkisi olan" kategorisinde 29 farklı olmak üzere toplam 63 metafor bulunmaktadır. Bu kategoriye ait metaforların frekans dağılımına göre, en sık tekrar eden metaforun "arkadaş" ($f=11$) olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin "iletişime etkisi olan" kategorisini oluşturan metaforları neden oluşturduklarına ilişkin gerekçeleri ve metaforları aşağıda sunulmuştur.

"Sosyal medya arkadaş gibidir. Çünkü sosyal medya insanlara yeni arkadaşlar kazandırır, iletişimi sağlar ve mutlu eder."(K82).

"Sosyal medya arkadaş gibidir. Çünkü üzüldüğümüzde, sıkıldığımızda, kızdığımızda duygularımızı hep arkadaşımızla olduğu gibi onunla da paylaşıyoruz"(K133).

"Sosyal medya mektup gibidir. Çünkü ikisiyle de iletişim kurulabilir."(K238).

"Sosyal medya kalem gibidir. Çünkü ikisi de yazı yazmamızı ve yorum yapmamızı sağlayan araçtır."(K17).

"Sosyal medya posta güvercini gibidir. Çünkü her ikisiyle de insanlar birbirine mesaj gönderirler."(K270).

"Sosyal medya makas gibidir. Çünkü makasın bir şeyleri kesmesi gibi sosyal medya da bir şeyleri keser, sosyal medya aile, akraba ve komşuluk bağlarımızı keser."(K230).

Öğrencilerin sosyal medyayı iletişim sağlayan ya da iletişimsizliğe neden olan bir araç olarak düşündükleri görülmektedir. Örneğin, öğrenciler oluşturdukları arkadaş metaforuyla, bize yeni arkadaşlar kazandırır, iletişim kurmamızı sağlar; makas metaforu ile ise aile, komşuluk bağlarımızı keser ifadesini kullanmışlardır. Öğrenciler oluşturmuş oldukları bu metaforlarıyla sosyal medyayı iletişim yönüyle olumlu ve olumsuz değerlendirdikleri bir araç olarak düşündükleri kanısına varılabilir. Öğrencilerin ifadelerinden sosyal medya sayesinde sosyal çevre edindikleri, mesaj ve yorum yazarak iletişime geçtikleri ya da sosyal medyanın çevreleriyle olan iletişimlerini kestiği anlaşılmaktadır.

Tablo 11. "Alışveriş yapılan" kategorisinde yer alan metaforların dağılımı

"Alışveriş yapılan" Kategorisi			
Sıra Numarası	Metafor	Metafor Sayısı	(f)
1	AVM	1	10
2	Market	1	9
3	Mağaza	1	6
4	Esnaf-Fabrika	2	2
5	Dolandırıcı-İnsan -Kırtasiye-Kitapçı-Pazar yeri	5	1
Toplam		10	34

Tablo 11’de “alışveriş yapılan” kategorisinde 10 farklı olmak üzere toplam 34 metafor bulunmaktadır. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına göre, en sık tekrar eden metaforların “AVM” ($f=10$) ve “mutfak” ($f=9$) olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin “alışveriş yapılan” kategorisini oluşturan metaforları neden oluşturduklarına ilişkin gerekçeleri ve metaforları aşağıda sunulmuştur.

“Sosyal medya AVM gibidir. Çünkü AVM’de olduğu gibi kişiler sosyal medyada da alış ya da satış yapabiliyorlar.”(K33).

“Sosyal medya market gibidir. Çünkü çoğu şey satılmaktadır.”(K115).

“Sosyal medya pazar yeri gibidir. Çünkü pazar yerinden bir şeyler aldığımız gibi sosyal medyadan da bir şeyler alabiliriz.”(K183).

Öğrencilerin sosyal medyayı birçok ürün alabildikleri, alışveriş yapılabilen bir ortam olarak düşündükleri görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin sosyal medyada alışveriş yaparken dikkatli olunması ve güvenli alışverişin tercih edilmesi gerektiği bilincinde oldukları kanısına da varılabilir.

Tablo 12. “Güvenlik tehdidi barındıran” kategorisinde yer alan metaforların dağılımı

“Güvenlik tehdidi barındıran” Kategorisi			
Sıra Numarası	Metafor	Metafor Sayısı	(f)
1	Hırsız	1	8
2	Çöplük-Kapan-Pazar Yeri-Yalancı İnsan	4	2
3	Aile-Atom Bombası-Çanta-Çıkmaz Tenha Sokak-Dolandırıcı-Düşman-Hapishane-İnsan-Kalp-Kötü İnsan-Okul-Pencere-Silah-Tahta Kalemi-Tek Başına Dışarı Çıkmak-Toplantı Salonu-Türkiye-Yazı Tahtası	18	1
Toplam		23	34

Tablo 12’de “güvenlik tehdidi barındıran” kategorisinde 23 farklı olmak üzere toplam 34 metafor bulunmaktadır. Bu kategoride yer alan metaforların frekans dağılımlarına göre, en sık tekrar eden metaforun “hırsız” ($f=8$) olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin “güvenlik tehdidi barındıran” kategorisini oluşturan metaforları neden oluşturduklarına ilişkin gerekçeleri ve metaforları aşağıda sunulmuştur.

“Sosyal medya hırsız gibidir. Çünkü hırsız nasıl bize ait bir şeyleri çalıyorsa sosyal medyada da kişilerin T.C. Kimlik numarası, kredi kartı şifresi çalınabilir; o yüzden sosyal medya hırsıza benzer.”(K54).

“Sosyal medya pazar yeri gibidir. Çünkü ikisi de güvensizdir, kimin girdiği belli olmaz.”(K38).

“Sosyal medya çıkmaz tenha sokak gibidir. Çünkü her ikisinde de yapılan hatalardan geri dönülemez ve temkinli olmak gerekir.”(K104).

Öğrencilerin sosyal medyanın güvenlik tehdidi barındırdığına dikkat çektikleri, sosyal medyayı kullanmanın kurallarına uyulması gerektiğini ifade ettikleri görülmektedir. Öğrencilerin sosyal medyayı kullanırken dikkatli olunması gerektiği konusunda bilinçli

olmaları, sosyal medyada kullanıcıların kişisel güvenliğini korumak açısından oldukça önemlidir.

Tablo 13. “Yararı ve zararı olan” kategorisinde alan metaforların dağılımı

“Yararı ve zararı olan” Kategorisi			
Sıra Numarası	Metafor	Metafor Sayısı	(f)
1	Kitap-Lezzetli Yemek-Okul	3	2
2	Ağaç-Arkadaş-At-Bayrak-Beyaz ve Siyah-Beyin-Bıçak-Boya Kalemi-Çikolata-Eczane-Ev-Fabrika-Güneş-Hayvan-İlaç-İnsan-Limon-Mikrop-Sarımsak-Sigara-Sokak-Yarısı Çürük Elma-Yunanistan	23	1
Toplam		26	29

Tablo 13’te “yararı ve zararı olan” kategorisinde 26 farklı olmak üzere toplam 29 metafor bulunmaktadır. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına göre, en sık tekrar eden metaforların “kitap” ($f=2$), “lezzetli yemek” ($f=2$) ve “okul” ($f=2$) olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin “yararı ve zararı olan” kategorisini oluşturan metaforları neden oluşturduklarına ilişkin gerekçeleri ve metaforları aşağıda sunulmuştur.

“Sosyal medya lezzetli yemek gibidir. Çünkü lezzetli yemek çok güzel gelir insana ama fazla kaçırırsa mideye oturabilir. Sosyal medya da aynı şekilde güzeldir ama fazlaya kaçarsak zarar verir.”(K10).

“Sosyal medya bıçak gibidir. Çünkü bıçağı bazı kişiler iyi amaçla kullanırken ekmek kesmek gibi, bazıları ise kötü amaçla kullanır adam öldürmek gibi. Sosyal medyayı da kötü ve iyi amaçla kullana insanlar var o yüzden yararlı da olabilir, zararlı da.”(K240).

“Sosyal medya çikolata gibidir. Çünkü çikolatanın azından zarar gelmez ama çoğundan zarar gelir. Sosyal medyayı çikolatada olduğu gibi dengeli şekilde kullanmalıyız yoksa zarar verebilir bize.” (K144).

Öğrencilerin sosyal medyayı kendilerine zarar veren ya da yararlı olan bir araç olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin sosyal medyayı sevdikleri bir nesneye de benzettikleri ifadelerinden, sosyal medyayı kullanmayı sevseler de uzun süreli kullanmanın zararlı olabileceği bilincinde oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 14. “Cihazları ve kavramları olan” kategorisinde yer alan metaforların dağılımı

“Cihazları ve kavramları olan” Kategorisi			
Sıra Numarası	Metafor	Metafor Sayısı	(f)
1	Bilgisayar-Hastalık-Oyun	3	1
Toplam		3	3

Tablo 14 incelendiğinde “cihazları ve kavramları olan” kategorisinde toplam 3 farklı metafor bulunmaktadır. Ayrıca bu kategoride yer alan metaforların frekans değerlerinin aynı olduğu ($f=1$) tespit edilmiştir.

Öğrencilerin “cihazları ve kavramları olan” kategorisini oluşturan metaforları neden oluşturduklarına yönelik gerekçelerine ve metaforlarına aşağıda yer verilmiştir.

“Sosyal medya bilgisayar gibidir. Çünkü ikisinde de internet vasıtasıyla bir şeyler yapabiliriz.”(K339).

“Sosyal medya hastalık gibidir. Çünkü telefonu olan hemen hemen herkesin sosyal medyası da var ve bu durum bağımlılık yapıyor. Kişiler devamlı güncelleme yapıyorlar bırakamazlar. Hastalık gibi bir kez bulaştı mı ayrılmaz, tekrar eder, yeniler, tekrar tekrar.”(K95)

“Sosyal medya oyun gibidir. Çünkü bilgisayarda oynadığımız oyunlar da internetlidir; sosyal medya kullanırken de internetlidir.”(K162).

Öğrencilerin sosyal medyanın kullanımında bir teknolojik cihaza ihtiyaç duydukları ve teknolojik bir kavrama da (internet) ifadelerinde yer verdikleri görülmektedir.

Tablo 15. “Araçları/uygulamaları olan” kategorisinde yer alan metaforların dağılımı

“Araçları/uygulamaları olan” Kategorisi			
Sıra Numarası	Metafor	Metafor Sayısı	(f)
1	Abim	1	1
2	Fabrika	1	1
Toplam		2	2

Tablo 15 incelendiğinde “araçları/uygulamaları olan” kategorisinde; abim ve fabrika olmak üzere 2 farklı metafor bulunmaktadır. Bu kategoride bulunan metaforların frekans değerlerinin aynı olduğu ($f=1$) görülmektedir.

Öğrencilerin “araçları/uygulamaları olan” kategorisini meydana getiren metaforları neden oluşturduklarına yönelik gerekçelerine ve metaforlarına aşağıda yer verilmiştir.

“Sosyal medya abim gibidir. Çünkü abim bütün bilmediğim şeyleri anlatıyor, ders anlatıyor. Youtube’da ben ders dinlerim, öğrenirim her şeyi. Abim de sosyal medyadaki Youtube gibidir. (K322).

“Sosyal medya fabrika gibidir. Çünkü fabrikada nasıl devamlı insanlar üretim yaparlar, öyle de sosyal medyadaki Youtube ve Instagram gibi uygulamalarda insanlar devamlı içerik üretirler. Bu içerikler beğenilir ya da beğenilmeyebilir.”(K134).

Öğrencilerin “Araçları/uygulamaları olan” kategorisini meydana getiren metaforları neden oluşturduklarına yönelik gerekçelerine ve metaforlarına bakıldığında; öğrencilerin ifadelerinde Youtube, Instagram gibi uygulamaları kullanmaları sosyal medyanın uygulamalarından haberdar oldukları ve kullanım içeriklerinin bilincinde olduklarını göstermektedir.

5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Alan Öğrenciler Tarafından Sosyal Medya Kavramına İlişkin Oluşturulan Metaforlar ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda Yer Alan Beceri ve Kazanımların Analizine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

5.sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan beceri ve kazanımlar ile araştırmada elde edilen metaforlara ait kategorilerin analizine ilişkin elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 16. 5.sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile araştırmada elde edilen metaforlara ait kategorilerin analizine ilişkin bulgular

BECERİLER ve KAZANIMLAR	METAFOR KATEGORİLERİ											
	1. Kategori	2. Kategori	3. Kategori	4. Kategori	5. Kategori	6. Kategori	7. Kategori	8. Kategori	9. Kategori	10. Kategori	11. Kategori	12. Kategori
Öz Denetim Becerisi					✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Dijital Okuryazarlık Becerisi				✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
SB.5.4.1. Kazanımı		✓	✓		✓		✓					
SB.5.4.2. Kazanımı				✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓
SB.5.4.3. Kazanımı							✓	✓	✓	✓		
* SB.5.4.4. Kazanımı												
*SB.5.4.5. Kazanımı												

*SB.5.4.4. "Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler." kazanımı, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanında yer almakla birlikte "sosyal medya" kavramıyla ilgili olmadığı için bu araştırmanın konusu içinde yer almadığı düşünüülerek bu kazanıma, Tablo 16'da yer verilmemiştir.

*SB.5.4.5. "Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır." kazanımı, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanında yer almakla birlikte "sosyal medya" kavramıyla ilgili olmadığı için bu araştırmanın konusu içinde yer almadığı düşünüülerek bu kazanıma, Tablo 16'da yer verilmemiştir.

1.Metafor Kategorisi: Kullanım Özellikleri Olan- 2.Metafor Kategorisi: Bilgi Edinmeyi Sağlayan-3.Metafor Kategorisi: İçeriği Olan-4.Metafor Kategorisi: Bağımlılığa Neden Olan-5.Metafor Kategorisi: Ders Öğrenmeye Etkisi Olan-6.Metafor Kategorisi: Duygu İfadeleri Barındıran-7.Metafor Kategorisi: İletişime Etkisi Olan-8.Metafor Kategorisi: Alışveriş Yapılan-9.Metafor Kategorisi: Güvenlik Tehdidi Barındıran-10.Metafor Kategorisi: Yararı ve Zararı Olan-11.Metafor Kategorisi: Cihazları ve Kavramları Olan-12.Metafor Kategorisi: Araçları/Uygulamaları Olan

SB.5.4.1. Kazanımı. Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.

SB.5.4.2. Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular. (Medya okuryazarlığı üzerinde durulur.)

SB.5.4.3. Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar. (Mesafeli alışveriş, güvenli internet kullanımı, kimlik hırsızlığı gibi konular ele alınır.)

Tablo 16 incelendiğinde; 5.sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda bulunan kazanımların ve becerilerin satırlarda, öğrenciler tarafından oluşturulan metaforların ise sütunlarda bulunduğu görülmektedir. Tabloda bulunan işaretler ise kategoriler arasındaki ortak noktalarda toplanan ilişkilerin varlığını göstermektedir. Buna göre;

✓ "Özdenetim" becerisinin "bilgi edinmeyi sağlayan", "içeriği olan", "bağımlılığa neden olan", "ders öğrenmeye etkisi olan", "duygu ifadeleri barındıran", "iletişime etkisi olan", "alışveriş yapılan", "güvenlik tehdidi barındıran", "yararı ve zararı olan", "cihazları ve kavramları olan" ve "araçları/uygulamaları olan" metafor kategorileriyle;

✓ "Dijital okuryazarlık" becerisinin "kullanım özellikleri olan", "bilgi edinmeyi sağlayan", "içeriği olan", "bağımlılığa neden olan", "ders öğrenmeye etkisi olan", "duygu ifadeleri barındıran", "iletişime etkisi olan", "alışveriş yapılan", "güvenlik tehdidi olan", "yararı ve zararı olan", "cihazları ve kavramları olan" ve "araçları/uygulamaları olan" metafor kategorileriyle;

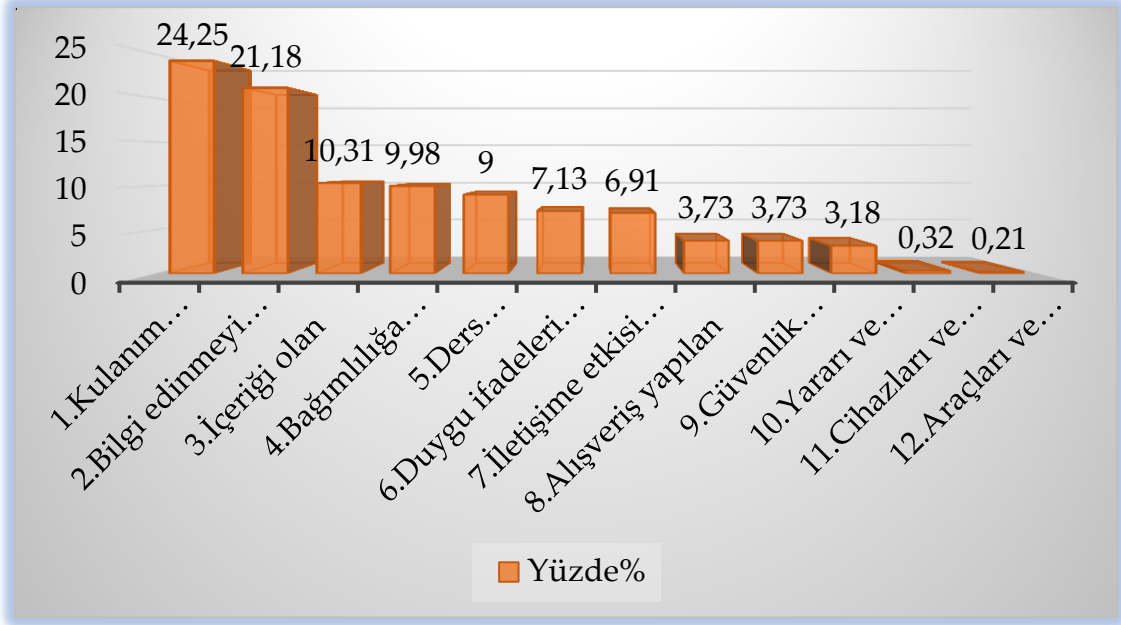
- ✓ 1. Kazanım olan “teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır” kazanımının “bilgi edinmeyi sağlayan”, “içeriği olan”, “bağımlılığa neden olan”, “ders öğrenmeye etkisi olan” ve “iletişime etkisi olan” metafor kategorileriyle;
- ✓ 2. Kazanım olan “sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular (Medya okuryazarlığı üzerinde durulur.)” kazanımının “kullanım özellikleri olan”, “bilgi edinmeyi sağlayan”, “içeriği olan”, “bağımlılığa neden olan”, “ders öğrenmeye etkisi olan”, “duygu ifadeleri barındıran”, “iletişime etkisi olan”, “alışveriş yapılan”, “güvenlik tehdidi barındıran” ve “araçları/uygulamaları olan” metafor kategorileriyle;
- ✓ 3. Kazanım olan “sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar (Mesafeli alışveriş, güvenli internet kullanımı, kimlik hırsızlığı gibi konular ele alınır.)” kazanımının “kullanım özelliği olan”, “içeriği olan”, “iletişime etkisi olan”, “alışveriş yapılan”, “güvenlik tehdidi barındıran” ve “yararı ve zararı olan” metafor kategorileriyle ortak noktalarda ilişkilendirildiği görülmektedir.

Bunun yanı sıra 5.sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda 4.kazanım ve 5.kazanıma “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında yer almasına karşın araştırmanın konusu olan “sosyal medya” kavramıyla ilgili olmadığı için bu kazanıma Tablo 16’da yer verilmemiştir.

Sonuç ve Tartışma

5.sınıf öğrencilerinin sosyal medya kavramına yönelik sahip oldukları metaforlar aracılığıyla bilişsel yapılarının belirlenmesinin amaçlandığı çalışmada, öğrencilere ait 260 farklı olmak üzere toplam 882 geçerli metafor elde edilmiştir. 5.sınıf öğrencileri sosyal medyayı en fazla “kitap” kavramına benzeterek toplam 68 metafor oluşturdukları ve bu yolla öğrencilerin sosyal medyayı bilgi almak amaçlı kullandıkları araç, kolayca elde edebilmeleri ve sıklıkla kullanmaları yönüyle belirttikleri düşünülebilir.

Öğrencilerinin oluşturduğu metaforlar ortak özellikler açısından 12 kavramsal kategori altında yer almıştır (kullanım özellikleri olan, bilgi edinmeyi sağlayan, içeriği olan, bağımlılığa neden olan, ders öğrenmeye etkisi olan, duygu ifadeleri barındıran, iletişime etkisi olan, alışveriş yapılan, güvenlik tehdidi barındıran, yararı ve zararı olan, cihazları ve kavramları olan, araçları/uygulamaları olan şeklinde sıralanmıştır). Çalışmada elde edilen bulgulardan geliştirilen bu kavramsal kategorilere ait yüzdeler aşağıda yer verilmiştir (Şekil 5):

Şekil 5. 5 sınıf öğrencilerinin oluşturdukları metaforların ortak özellikleri bakımından gruplandırıldığı kategorilere göre yüzdelik dağılımları

Şekil 5 incelendiğinde; en fazla yüzdelik dilime sahip kategorinin kullanım özellikleri olan, bilgi edinmeyi sağlayan iken en az cihazları/kavramları olan, araçları/uygulamaları olan kategorileri olduğu görülmektedir. Kategoriler öğrenciler tarafından oluşturulan metaforların gerekçesi (Çünkü ...) dikkate alınarak meydana getirilmiştir. Ayrıca araştırmada elde edilen sonuçlara göre $f=2$ ve $f=1$ frekans değerine sahip çok sayıda (227) metaforun oluşturulmuş olması öğrencilerin bu kavrama yönelik bilişsel yapılarının zengin olduğu ve metafor oluşturma becerisinin geliştiğini göstermektedir.

Kategoriler dikkate alındığında “kullanım özellikleri olan” kategorisinin 5.sınıf öğrencileri tarafından oluşturulan metaforlar içerisinde $f=221$ frekans değeriyle en fazla frekansa sahip kategori olduğu tespit edilmiştir. Bu kategoride oluşturulan fabrika, beyin, saat, ağaç, babam, defter, dünya gibi metaforlar ve gerekçe kısmında sosyal medya için fabrika gibi devamlı içerik üretebildiği, baba gibi sürekli çalıştığı, şelale gibi sürekli akışının olduğu, uzay gibi içerisinde birçok bilgi barındığı, ağaç kökleri gibi her yere ulaşabildiği biçiminde ifadelerde bulunmuşlardır. Bu açıdan bakıldığında; 5.sınıf öğrencilerinin sosyal medyanın kullanım özellikleri hakkında çok çeşitli bilgilere sahip oldukları ve etkili kullanabilmek içinse özelliklerinin bilinmesi gerektiği düşüncesine sahip oldukları söylenebilir.

“Bilgi edinmeyi sağlayan” kategorisinde öğrenciler sosyal medyayı; kitap, anne, gazete, kalem, arkadaş gibi metaforlar yoluyla nitelmişler ve gerekçe kısmında sosyal medya için

kitap gibi yeni ve farklı bilgiler öğrenildiği, gazete gibi bazen kötü haber alınabildiği, arkadaş gibi yardımcı olduğu, cevap anahtarı gibi tüm cevapların onda olduğu yönünde fikirlerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin bilişsel yapılarında sosyal medya ile ilgili bilgi edinebilme becerisine sahip oldukları, bilmedikleri çoğu konuda kullanabildiklerine ve faydalı bulduklarına yönelik olumlu bir şema oluşturdukları görülebilir.

Kategorilerden diğer biri olan “içeriği olan” kategorisinde öğrenciler sosyal medyayı; zihinlerinde içerik barındıran kitap, canavar, kütüphane, çanta, dünya, düşman gibi metaforlar yoluyla ifade etmişler ve gerekçe kısmında sosyal medya için bazı kitaplar gibi yanlış bilgilerin olduğu, canavar gibi kötülük yapabildiği, zehir gibi zarar verdiği, Atatürk gibi bilgi dolu olduğu, cennete benzeterek içerisinde çeşitli güzellikler bulundurduğu yönünde görüşlerini beyan etmişlerdir. Öğrencilerin sosyal medya kavramı için bilişsel yapılarında olumsuz da olsa çoğunlukla olumlu yönde ve sınırsız bilgiye ulaşabilecekleri zengin içerik ağı olduğuna yönelik şema oluşturdukları düşünülebilir.

“Bağımlılığa neden olan” kategorisinde öğrenciler sosyal medyayı; bağımlılık yapabildiğini düşündükleri sigara, uyuşturucu, kitap, aile, hastalık, karadelik, arkadaş gibi metaforlar yoluyla dile getirmişler ve gerekçe kısmında sosyal medya için sigara gibi kötü alışkanlık yapabildiği, karadelik gibi kişileri içine çekebildiği, derin kuyu gibi çıkmanın çok zor bir yer olduğu, şekere benzeterek çok sevildiğinden bırakılmadığı, arkadaş gibi ayrı kalınmadığı, aile gibi ilişkinin kesilemediğini ifade etmişlerdir. Bu açıdan öğrenciler sosyal medyada uzun süre vakit geçirildiğini ve istense de çoğu zaman bırakılmadığı yönünde görüşlere sahip oldukları görülmekte ve zihinsel yapılarında sosyal medya için olumsuz şemaya sahip olmakla birlikte bağımlılık yaptığına yönelik bilinçli oldukları kanısına da varılabilir.

Öğrenciler tarafından oluşturulan öğretmen, okul, ders, abim, abla, anne, babam, bilgi, gibi metaforlar doğrultusunda oluşturulan “ders öğrenmeye katkısı olan” kategorisinde öğrenciler sosyal medyayı; ders gibi bilgi öğrenebildiği, okul gibi bazen istenmese de bilgi öğrenene yer olduğu, abi gibi çoğu bilginin ondan öğrenildiği şeklinde dile getirmişlerdir. Bu açıdan öğrencilerin zihinsel yapılarında sosyal medya; sadece eğlence amaçlı değil ödev yapılan, ders öğrenilen ve güncel hayat için gerekli bilgilerin öğrenildiği araç şeklinde olduğu düşünülebilir. Şendağ ve Odabaşı da (2006), sosyal medya için öğrencilere ev

ödevlerinde yardımcı, bireysel çalışma imkanları sağlayan ve işbirlikçi öğrenmeye dahi birçok getirisi olan araç olduğuna yönelik görüşlerini dile getirmişlerdir.

“*Duygu ifadeleri barındıran*” kategorisinde, öğrenciler sosyal medyayı; lunapark, kardeş, park, kitap, Cem Yılmaz, hayvan, su gibi metaforlar yoluyla dile getirmişler ve gerekçe kısmında sosyal medya için lunapark gibi eğlendirdiği, kardeş gibi onunla da severek vakit geçirilebildiği, Cem Yılmaz gibi komik/eğlenceli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bağlamda öğrencilerin sosyal medyayı sevdiğikleri, eğlenceli bulmalarının yanı sıra zihin yapılarında olumlu yönde şemaya sahip oldukları söylenebilir.

Geliştirilen diğer bir kategori olan “*iletişime etkisi olan*” kategorisinde öğrenciler sosyal medyayı; mektup, kalem, telefon, dil, ev, kadın, kuş, postacı, ayakkabı, davetiye, makas, Minecraft gibi metaforlar yoluyla dile getirmişler ve gerekçe kısmında sosyal medya için mektup gibi iletişim kurulabildiği, kalem gibi yorum yazmaya yardımcı olduğu, kadın gibi insanların açıklarını hemen yaydığı, postacı gibi haberleşmeye yardım ettiği, makas gibi aile bağlarını kestiğini ifade etmişlerdir. Bayraktar (2013), günümüzde teknoloji aracılığıyla bireylerin birbirleriyle daha iyi iletişim kurdukları ve sosyal medya sayesinde görüşmeler gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir. Tahiroğlu, Bahalı, Avcı, Seydaoğlu ve Uzel (2009) ise sosyal medyanın kullanılmasıyla eskiye nazaran aile içerisindeki iletişimin gün geçtikçe azaldığını dile getirmiştir. Bu açıdan bakıldığında öğrencilerin sosyal medya ile ilgili iletişimi artırdığına yönelik olumlu şema kadar iletişimi azaltabildiğine de yönelik olumsuz şemaya ait oldukları kanısına varılabilir.

Metaforlar doğrultusunda geliştirilen “*alışveriş yapılan*” kategorisinde öğrenciler sosyal medyayı; AVM, market, mağaza, dolandırıcı, insan, kırtasiye, kitapçı, pazar yeri gibi metaforlar yoluyla dile getirmişler ve gerekçe kısmında sosyal medya için AVM gibi alışveriş yapılan yer olduğu, market gibi sipariş verilebildiği, esnaf gibi alışveriş yapıldığında ona para ödendiği, dolandırıcı gibi alışverişte kişileri dolandırabildiğini ifade etmişlerdir. Bu ifadelerden anlaşıldığına göre, öğrenciler sosyal medyadan alışveriş yapılabildiği konusunda bilinçli oldukları ve ifadelerinden bu konuda deneyimlerinin de olduğu; bu tür yapılan alışverişlerinde dikkatli olunmasının yanı sıra güvenli alışveriş yapmaya önem verilmesine yönelik bilişsel yapılarının olduğu kanısına varılabilir. Ayrıca Canbek ve Sağiroğlu da (2007) çocukların kendilerinin ya da ebeveynlerinin bilgilerinin sanal platformlarda paylaştıkları zaman dolandırıcılık tehlikesiyle karşı karşıya kalabileceğini dile getirmişlerdir.

“Güvenlik tehdidi barındıran” kategorisinde, öğrenciler sosyal medyayı; hırsız, çöplük, kapan, atom bombası, düşman, hapisane, çıkmaz tenha sokak, Türkiye, yazı tahtası gibi metaforlar yoluyla dile getirmişler ve gerekçe kısmında sosyal medya için hırsız gibi kişisel bilgileri çalabileceğini, çıkmaz tenha sokak gibi hatalar yapıcı geri dönülemeyecek yer olduğunu ve dikkatli olunması gerektiğini, hapisane gibi içerisinde suçlu ya da tehlikeli insanların olabileceğini, okul gibi içerisinde uyulması gereken birtakım kurallarının olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bağlamda öğrencilerin zihin yapılarında sosyal medyanın tehdit ve tehlike içeren bir platform olabileceğinin yanı sıra tanımadık kişilerle ilişki kurulduğunda tehlikeli durumlara yol açabileceğinin şemasının yer aldığı kanısına varılabilir. Ayrıca öğrenciler sosyal medya kullanmanın kurallarına uyulması gerektiği aksi takdirde güvenlik tehlikeleriyle karşılaşacaklarının bilincinde oldukları da dile getirilebilir. Canbek ve Sağıroğlu (2007), çocukların kendileri ya da aile bilgilerini sanal platformlarda paylaştıklarında çocuk tacizi tehlikesiyle karşı karşıya kalınabileceğini dile getirmektedirler.

Öğrenciler tarafından oluşturulan lezzetli yemek, okul, ağaç, arkadaş, at, bayrak, beyaz ve siyah, beyin, bıçak, boya kalemi, çikolata, eczane gibi metaforlar doğrultusunda oluşturulan “yararı ve zararı olan” kategorisinde öğrenciler sosyal medyayı; lezzetli yemek gibi çok yendiğinde zararlı olabileceğini, bıçak gibi kötü amaçlı birinin eline geçtiğinde zarar verebileceğini, çikolata gibi fazlasının zararlı olduğunu, güne gibi yararı kadar zararının da olabileceğini, sarımsak gibi yararlı olduğunu dile getirmişlerdir. Öğrencilerin ifadeleri dikkate alındığında sosyal medya için sevilen/sevilmeyen kavram benzetmelerinde bulunarak sosyal medyanın yararı kadar zararının da bilincinde oldukları kanısına varılabilir. Temür (2013), internet yoluyla kullanılabilen sosyal medya insan yaşamında yararlı/zararlı etkiler bıraktığı ve bu etkinin ise derecesinin ne olduğunun kişisine göre değiştiğini dile getirmiştir. Bu bağlamda araştırmanın bulgularının literatürü destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Metaforlar doğrultusunda geliştirilen “cihazları ve kavramları olan” kategorisinde 5.sınıf öğrencileri sosyal medyayı; bilgisayar, hastalık, oyun metaforları yoluyla dile getirmişler ve gerekçe kısmında sosyal medya için bilgisayar gibi internet aracılığıyla istenen şeylerin yapılabilceğini, hastalık gibi telefonu olan kişilerde bulaşıcı özelliğinin olduğunu, bilgisayar oyunu gibi internetle oynandığını ifade etmişlerdir. Prensky (2001), günümüz dünyasında sosyal medyanın kullanımı için bazı cihazlara, kavramlara ve internet ihtiyaç

duyulduğunu dile getirmiştir. Bu bağlamda öğrencilerinde ifadelerinde bunlara yer verdikleri görüldüğünden araştırma bulgularının literatürü destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Öğrenciler tarafından oluşturulan abim ve fabrika metaforları doğrultusunda oluşturulan “araçları/uygulamaları olan” kategorisinde, öğrenciler sosyal medyayı; abisi gibi Youtube uygulamasıyla dersleri öğrendiğini, fabrika gibi Youtube uygulamasının sürekli içerik ürettiğini ve beğenildiği/beğenilmediği yönünde görüşlerini ifade etmişlerdir. Gerekçe kısımlarında ise uygulamaların kullanım özelliklerinden bahsetmiş olmaları, öğrencilerin uygulamaları kullanmayı bildiklerini göstermektedir. Yapılan alan yazın araştırmasında Youtube, Instagram, Facebook, Whatsapp, Snapchat, Twitter gibi pek çok sosyal medya uygulamasının kendine has kullanım şekli/amacının olduğu görülmektedir (Erol & Hassan, 2014).

Öğrencilerin oluşturdukları metaforlar ve geliştirilen gerekçeler dikkate alındığında; öğrencilerin ifade edememe ya da gerekçe kısmını yanlış oluşturma kaynaklı hatalar nedeniyle 403 öğrenciden 360 öğrencinin metaforları dikkate alınmıştır. 21 öğrencinin mülteci kapsamında yabancı uyruklu olması nedeniyle Türkçeyi kullanmada ifade sorunu yaşadığı dikkate alındığında; araştırmada metaforları geçersiz kabul edilen 22 öğrencinin olması, 5.sınıf öğrencilerinin metafor oluşturma becerisine sahip oldukları ve bilişsel yapılarının sosyal medya konusunda zengin olduğu kanısına varılabilir. Jenkins ve Clinton (2009) sosyal medyadaki zengin içerikten en verimli biçimde nasıl yararlanılacağı, bireyin sosyal medya kullanma becerisine ve kendi amaçları doğrultusunda kullanma bilincine bağlı olduğunu dile getirmişlerdir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında 5.sınıf öğrencilerinin sosyal medya kullanım kurallarının/özelliklerinin ve dikkat edilmesi gereken güvenlik kurallarının olduğu, uzun süre vakit geçirmenin bağımlılığa ve sağlık açısından zararlara neden olabileceği bilincinde olduklarını göstermektedir. Bunun yanı sıra öğrencilerin sosyal medyaya yönelik olumlu olduğu kadar olumsuz şemaya da sahip oldukları, yararları ve zararları konusunda bilinçli oldukları, güvenlik tehditleri barındırdığı kadar zengin içerik de sunduğu, iletişime katkı sunarken diğer taraftan derslere de yardımcı bir platform olması yönüyle öğrencilerin sosyal medya ile ilgili bilişsel yapılarının yetersiz olmadığı hatta zengin olduğu söylenebilir.

5.Sınıf Öğrencileri Tarafından Sosyal Medya Kavramına İlişkin Oluşturulan Metaforlar ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceri ve Kazanımların Analizine İlişkin Sonuç ve Tartışma

Öğrencilerin sosyal medya kavramına yönelik sahip oldukları bilişsel yapılarının belirlenmesinin amaçlandığı araştırmada öğrenciler tarafından oluşturulan metaforlar tek tek incelenmiş, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı dikkate alınarak 5.sınıf "Bilim, Teknoloji ve Toplum" ünitesinde yer alan 2 beceri ve 3 kazanım olmak üzere toplam 5 kategori ile öğrencilerin oluşturdukları 12 metafor kategorisi arasındaki ilişki ele alınmıştır. Bu aşamada ilk olarak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 5.sınıf "Bilim, Teknoloji ve Toplum" ünitesinde yer alan beceriler ve kazanımlar ile 5.sınıf öğrencilerinin metaforlarının birbiri ile ilişkili olduğu belirlenen kategoriler ortaya konulmuş ve ilişkileri eşleştirilmiştir.

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 5.sınıf "Bilim, Teknoloji ve Toplum" ünitesinin becerilerinden olan "özdenetim becerisi" ne oluşturdukları metaforlarda çoğunlukla yer vermiş olmaları sosyal medyayı kullanmada kişilerin öz denetimli olunması gerektiğine yönelik bilinçli oldukları söylenebilir. Bununla birlikte bu kanıya 5.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı "Bilim, Teknoloji ve Toplum" ünitesi sayesinde sahip oldukları öğrencilerin kendi ifadelerinde de belirttikleri üzere ulaşılabilir. Ayrıca öğrencilerin oluşturdukları metaforların gerekçe kısmı incelendiğinde; bilişsel yapılarında ders kitabında yer alan bilgilerden daha fazla zihinsel şemanın olduğu geliştirilen kategorilerden de anlaşılmaktadır. Öğrencilerin geliştirilen kategorilerde birçok şemanın yanı sıra sosyal medyanın kullanıldığında/kullanılmadığında ne tür duyguların yaşandığına, sık kullanıldığında oluşan hastalıklara/fiziksel ve ruhsal sorunlara, aile denetiminin olması gerektiğine yer vermeleri sosyal medyadaki özdenetim becerisi hakkında zengin bilişsel şemalara sahip olduklarını göstermektedir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 5.sınıf "Bilim, Teknoloji ve Toplum" ünitesinin bir diğer becerisi olan "dijital okuryazarlık becerisi" ne oluşturdukları metaforların geliştirilen kategorilerinin tümünde yer vermiş olmaları; sosyal medyayı kullanırken dijital okuryazarlık becerisine sahip olarak kullanmak gerektiğini düşündükleri ve bu beceriye dikkat ederek sosyal medyayı kullanmaya çalıştıkları yönünde kanıya varılabilir. Geliştirilen kategorilerde öğrencilerin kullanılan cihazlarının ve kavramlarının olmasının yanı sıra sosyal medya uygulamalarının neler olduğuna ve sosyal medya uygulamalarının kullanım

özelliklerine ve güncel uygulamaların hangileri olduğuna geniş yer vermesi bakımından öğrencilerin sosyal medyadaki dijital okuryazarlık becerisi hakkında zengin zihinsel şemalara sahip olduklarını göstermekle birlikte 5.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında sosyal medya uygulamalarının ve kullanım özelliklerinin yer alması buna karşın öğrencilerin metaforları/gerekçelerinde yer vermiş olmaları bu konudaki bilişsel yapılarının Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı dışında oluştuğu düşünülebilir.

5.sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı *“Bilim, Teknoloji ve Toplum”* ünitesinin *“SB.5.4.1.Kazanım”* olan *“teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.”* kazanımına 5.sınıf öğrencilerinin oluşturdukları metaforlardan geliştirilen kategorilerde ne ölçüde yer verdikleri incelendiğinde; 5.sınıf öğrencilerinin oluşturdukları metaforların geliştirilen kategorilerinde oluşturulan 911 metaforun 523’ünün metafor kategorilerinde yer aldığı görülmektedir. Bu durum göz önüne alındığında öğrencilerin sosyal medyanın kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkilere olan etkisinin bilincinde oldukları ve kendi ifadelerinden 5.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı *“Bilim, Teknoloji ve Toplum”* ünitesinden edindikleri kanısına da varılabilmektedir.

5.sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı *“Bilim, Teknoloji ve Toplum”* ünitesinin *“SB.5.4.2.Kazanım”* olan *“sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular (Medya okuryazarlığı üzerinde durulur.)”* kazanımına 5.sınıf öğrencilerinin oluşturdukları metaforlardan geliştirilen kategorilerde ne ölçüde yer verdikleri incelenmiş ve bu kazanıma geliştirilen tüm kategorilerde yer verdikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda 5.sınıf öğrencilerinin oluşturdukları metaforlardan geliştirilen tüm kategorilerde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 5.sınıf *“Bilim, Teknoloji ve Toplum”* ünitesinin kazanımlarından medya okuryazarlığı üzerinde durulan bu kazanıma öğrencilerin yer vermiş olmaları sosyal medyayı kullanırken ulaşılan bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliğini sorgulayarak edinilmesi gerektiğini düşündükleri söylenebilir. Bunun yanı sıra öğrencilerin kendi ifadelerinden de bu kazanıma yönelik iyi bir medya okuryazarı olunması gerektiği ile ilgili zihinsel yapılarının zengin olduğuna ulaşılabilmektedir. Geliştirilen kategorilerde medya okuryazarlığı konusunda öğrencilerin sosyal medyanın yararının/zararının olabileceğinin, tehlikeli durumların oluşabileceği dikkate alınarak bilinçli olunması gerektiği, ailede medya okuryazarlığı kazanımının neler olduğuna yönelik geniş yer vermeleri bakımından bu konuda zihinsel yapılarının zengin olduğu kanısına ulaşılabılır. Ayrıca öğrencilerin sosyal

medya platformlarından edinilen bilgilere şüpheyle yaklaşmak gerektiği, eleştirel bakış açısıyla bilgi edinilmesi üzerinde durmalarının yanı sıra elde edilen bilgilerin yetkili kurumların açıklamalarından ve farklı Genel Ağ adreslerinden de teyit edilmesi gerektiğine yer vermemiş olmaları bilişsel şemalarında medya okuryazarlığına yönelik eksik bilgiye sahip olduklarını da göstermektedir.

5.sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı "Bilim, Teknoloji ve Toplum" ünitesinin "SB.5.4.3.Kazanım" olan "sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar (mesafeli alışveriş, güvenli internet kullanımı, kimlik hırsızlığı gibi konular ele alınır)." kazanımına 5.sınıf öğrencilerinin oluşturdukları metaforlar dan geliştirilen kategorilerde ne ölçüde yer verdikleri incelenmiş ve öğrencilerin oluşturdukları metaforların geliştirilen kategorilerinde "kullanım özelliği olan", "içeriği olan", "iletişime etkisi olan", "alışveriş yapılan", "güvenlik tehdidi barındıran" ve "yararı ve zararı olan" metafor kategorilerinde bu kazanıma yönelik ifadelerde buldukları tespit edilmiştir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 5.sınıf "Bilim, Teknoloji ve Toplum" ünitesinin kazanımlarından mesafeli alışveriş, güvenli internet kullanımı ve kimlik hırsızlığı gibi konuların üzerinde durulan bu kazanıma öğrencilerin yer vermiş olmaları, sosyal medyayı kullanırken sanal ortamda güvenlik kurallarına uyulması gerektiğinin farkında oldukları ve bu konuda birçok şemaya sahip oldukları kanısına varılabilir. Ayrıca öğrencilerin kendi ifadelerinde mesafeli alışveriş, güvenli internet kullanımı ve kimlik hırsızlığı konularına sıkça değindikleri de görülmektedir. 5.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı "Bilim, Teknoloji ve Toplum" ünitesinde sosyal medyada uyulması gereken güvenlik kurallarına neden dikkat edilmesi gerektiğine ayrıntılı şekilde ver verilmiş olması sosyal medya ile ilgili güvenlik tehlikelerinin ciddi zararlara neden olacağı ve bu konuda öğrencileri bilinçlendirmek maksatlı yer verildiği kanısına varılabilir.

Bunların yanı sıra 5.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında sosyal medya kavramının tanımına ve sosyal medya uygulamalarının neler olduğuna yer verilmediği ve bazı öğrencilerin sosyal medya konusunda kavram yanılgısı yaşadıkları tespit edilmiştir. Sosyal medyanın çift taraflı ve eş zamanlı kullanılan sanal ortamlar olduğunu bilmeyen bazı öğrenciler, tek taraflı olarak kullanılan e-devlet, e-okul, e-posta ve navigasyon uygulamalarını sosyal medya olarak düşünmüş ve metaforlarında/gerekçelerinde bu uygulamalara yer vererek kavram yanılgısına düştükleri görülmektedir.

Öneriler

Bu bölümde çalışma sonuçları ışığında konuya yönelik önerilere yer verilmiştir.

- ✓ Günümüzde çocuk ve gençlerin sosyal medyayı çok sık kullandığı dikkate alındığında sosyal medya kavramının pek çok alanda araştırılmasına ilişkin çalışmalar yapılabilir.
- ✓ Eğitim-öğretim araştırmalarındaki önemi dikkate alınarak sosyal medya konusunun dışında başka konular üzerinde de metaforun kullanımına ağırlık verilebilir.
- ✓ Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kazanımlarında ve becerilerinde bulunan sanal platform kavramına ilişkin Sosyal Bilgiler ders kitabında bulunan sosyal medya kavramının tanımına yer verilerek sosyal medya kavramına yönelik oluşabilecek kavram yanılgıları giderilebilir.

Sosyal Bilgiler dersinin yanı sıra diğer derslerin öğretim programında sanal platform kavramına yer verildiği dikkate alındığında sosyal medya kavramı diğer ders programları kapsamında da araştırılabilir.

Bilgilendirme

Birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı "5.Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Medya Kavramına İlişkin Bilişsel Yapılarının Metaforlar Yoluyla İncelenmesi: Sosyal Bilgiler Dersi Örneği" adlı yüksek lisans tezinden hazırlanmıştır. Bu çalışmada kullanılan verilerin 2020 yılı öncesine ait olduğu araştırmacılar tarafından onaylanmıştır.

Yazar Katkı Beyanı

Feyza ZEYTİNLİ : Kavramsallaştırma, metodoloji, verilerin toplanması, işlenmesi, analizi, yorumlanması, denetim, inceleme-yazma ve düzenleme.

Gülay EKİCİ: Kavramsallaştırma, metodoloji, verilerin toplanması, işlenmesi, analizi, yorumlanması, denetim, inceleme-yazma ve düzenleme.

Kaynaklar

- Ada, S. (2013). Öğrencilerin matematik dersine ve matematik öğretmenine yönelik algılarının metaforlar yardımıyla belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Arslan, A. (2020). Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International e-Journal of Educational Studies (IEJES)*, 4 (7), 27-41. <https://doi.org/10.31458/iejes.600483>

- Bayraktar, F. (2013). İnternet bağımlılığı sorunlar ve çözümler. M, Kalkan & C, Kaygusuz (Ed.), *İnternet ve ergen gelişimi* (pp.75-94). Ankara, Türkiye: Anı Yayınevi.
- Canbek, G., & Sağıroğlu, Ş. (2007). Çocukların ve gençlerin bilgisayar ve internet güvenliği. *Politeknik Dergisi*, 10 (1), 33-39.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. (M. Bütün&S. B. Demir, Çev.). Ankara, Türkiye: Siyasal.
- Dur, F. (2006). *Understanding metaphor: A cognitive approach focusing on identification of metaphors in poetry*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana. Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Ekici, G. (2016a). Öğretmen adaylarının bilgisayar kavramına ilişkin metaforik algıları. [Student-teachers' metaphoric perceptions towards the concept of "computer"]. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15(3), 755-781.
- Ekici, G. (2016b). Biyoloji öğretmeni adaylarının mikroskop kavramına ilişkin algılarının belirlenmesi: Bir metafor analizi çalışması. [Determination of the preservice biology teachers' perceptions of microscope: example for metaphor analysis]. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 615-636.
- Erol, G., & Hassan, A. (2014). Gençlerin sosyal medya kullanım ve sosyal medya kullanımının tatil tercihlerine etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(31), 804-812.
- Fourie, M., & Schlebusch, G. (2022). Information processing ability and its implications for teaching and learning. *International e-Journal of Educational Studies*, 6 (12), 110-123. <https://doi.org/10.31458/iejes.1130846>
- Geçit, Y., & Gençer, G. (2011). Sınıf öğretmenliği 1. sınıf öğrencilerinin coğrafya algılarının metafor yoluyla belirlenmesi: Rize üniversitesi örneği *Marmara Coğrafya Dergisi*, 23, 1-19.
- Guttek, G. L. (2011). *Eğitimde felsefi ve ideolojik yaklaşımlar*. (N. Kale, Çev.). Ankara: Ütopya.
- Hruschka, D. J., Schwartz, D., St. John, D.C., Picone-Decaro, E., Jenkins, R. A., & Carey, J. W. (2004). Reliability in coding open-ended data: Lessons learned from HIV behavioral research. *Field Methods*, 16(3), 307-331.
- Jenkins, H., & Clinton, K. (2009) *Confronting the challenges of participatory culture*, MIT: Massachusetts.
- Kılcan, B. (2013). *Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Lakoff, G., & Johnson, M. (2015). *Metaforlar: Hayat anlam ve dil*. (G. Y. Demir, Çev.). İstanbul: İthaki.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: MEB Devlet Kitapları.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2. ed.). Thousand Oaks, California: SAGE.
- O'Keeffe, G. S., & Pearson, K. C. (2011). The impact of social media on children, adolescents, and families. *Pediatrics*, 127, 800-801.
- Öztürk, N. (2001). *Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen davranışlarına ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

- Pishghadam, R., & Pourali, S. (2011). Metaphorical analysis of Iranian MA Students' beliefs: A qualitative study. *Higher Education Studies*, 1 (1), 27-37.
- Prensky, M. (2001). "Digital natives, digital immigrants". *NCB University Press*, 9(5), 1-6.
- Ratcliff, D. (1995). *Validity and reliability in qualitative research*. <http://qualitativeresearch.ratcliffs.net/Validity.pdf>
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 7(2), 281-326.
- Shenton, A. K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for Information*, 22(2), 63-75.
- Şendağ, S., & Odabaşı, H. F. (2006). İnternet ve çocuk: Etik bunun neresinde? *6.Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansı*, 1508-1515.
- Tahiroğlu, A. Y., Bahalı, K., Avcı, A., Seydaoğlu, G., & Uzel, M. (2009). Ailedeki disiplin yöntemleri, demografik özellikler ve çocuklardaki davranış sorunları arasındaki ilişki. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 16 (2), 67-82.
- Temür, N. (2013). *Türkiye'de güvenli internet*. Ankara: Türkiye Noterler Birliği.
- Yalar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme*. Doktora Tezi. Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin. Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yin, R. K. (2009). *Case study methods: design and methods* (4. Baskı). Thousand Oaks: Sage.
- Sosyal Medya Siteleri. (2021). *Tüm sosyal medya siteleri ve güncel üye sayıları*. Retrieved from <https://hozkomurcu.com/75-farkli-sosyal-medya-sitesi/>.
- Webrazzi (2021). *Commencis sosyal medya raporu*. Retrieved from <https://webrazzi.com/2021/04/19/commencis-2021-sosyal-medya-raporundan-one-cikan-basliklar/>.